

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI

TOIMETUSE ROLLEGIUM:

HARIDUS- JA SOTSIAALMINISTEERIUMI ESINDAJA P. MÄGRÄEN,
EESTI ÕPETAJATE LIIDU ESINDAJA H. ROOS, EESTI ÕPETAJATE
LIIDU PEDAGOOGILINE SEKRETÄR J. KÄIS, EESTI ÕPETAJATE LIIDU
PEDAGOOGILISE TOIMKONNA JUHATAJA J. GRÜNTAL, TOIMETAJA
E. MARTINSON

NR. 4

16. AASTAKÄIK — 1934

Kõhule puhkust,

sest hää seedimine
on tervise alusmüür

toitev ja hästiseediv on

kama

kamajahust

kamajahu on müügil ühiskauplusis

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU KASVATUSTEADUSLIK
AJAKIRI

Nr. 4

16. aastakäik — 1934

SISU: Õpilaste kodusest tööst — *Konstantin Ramul*. Kasvatus ja elukutse — *Th. Thomson*. Vahendeid õpetajale kooli ning seltskonna kirjanduslikuks kasvatuseks — *Marta Sakk*. Keskkooli-hariduse korraldusest Euroopa riikides — *Minna Simtman, mag. phil.* Põllutöö oskusainete õpetamisest täienduskooles — *Vold. Toom*. Kooliuendusnurk: Õjaloo õpetamisest 4. õppeaastal — *Victor Orlich*. Pisasju koolitöös: Plaanimäng — *Aug. Perna*; Luuletisvorm pildina — *Aug. Perna*. Kirjanduse arvustusi ja ülevaateid: D. Koppel - S. Sütt, Kooli-atlas II — *J. Kerts*; Prof. Konst. Ramul, Uni ja unenäod — *Andres Pärt*. Kroonika. Välismaalt. Õiendus. Toimetusele saadetud kirjandus.

Õpilaste kodusest tööst.*

Konstantin Ramul.

Mis teha?

Ei ole kahtlust, et meie praeguse kooliõpetamise süsteemi juures õpilase edasijõudmine koolis — kooli hinnangud, üleviimine järgmisse klassi jne. — tähtsal määral oleneb sellest, kuidas õpilane töötab kodus, väljaspool koolitunde. Teiselt poolt ei ole ka kahtlust, et õpilaste kodune töö on sagedasti enam või vähem puudulik ega anna kaugeltki seda, mida ta paremal korral võiks samades tingimustes anda. Tekib küsimus, mis siin teha? Võiks paista, et juhtudel, kui õpilane ei tööta nende tagajärgedega, millega ta tegelikult võiks töötada, oleks kõige lihtsam — a p e l - leerida tema tahte: ta püüdku, katsugu hoolsamini ja paremini töötada, pingutagu end, ja selleks, et ta püüaks, pingutaks end jne., on tarvis teda ergutada sõnadega, ja juhul, kui sõnad ei aita — võtta tarvitusele teised, tugevamad abinõud. Igaüks, kes tunneb natuke pedagoogika ajalugu, teab, et vanem õpetamise ja kasvatamise tehnika — osalt veel mitte väga palju aega tagasi — põhines kõigepealt sellel meetodil, mis näiliselt pidi kõige lühema tee kaudu viima soovitud tulemustele. Kuid kas see tee on ka tegelikult kõige lühem? Kas püüdes käia esijoones seda teed, ei sarnane meie osalt karuga ühes tuntud vene valmis, kes tahtis valmistada looki, kuid kujutelles asja liiga lihtsana, rikkus ainult suure hulga puid? Ma arvan, et meie oleme ini-

* H. Treffneri gümnaasiumi ja algkooli lastevanemaile peetud ettekande järgi.

mese hingeelu „dünaamika“ tundmisel jõudnud praegu juba nii kaugele, et võime öelda, et otsene tahtepingutus võib muidugi üht ja teist anda, kuid mitte väga palju ja seejuures — võrdlemisi suure energiakuluga. Palju enam meie võime saavutada, kui tarvitame kaudseid teid, kaudseid abinõusid — luues vastavaid tingimusi ja lastes meie „psüühilist mehhanismi“ temale omaste seaduste järgi töötada iseenesest, ilma välise või sisemise pressita. Sellest järgneb, et ka püüdes muuta õpilase kodust tööd produktiivsemaks, ei piisa veel apelleerimisest tema heale tahtele, vaid on kõigepealt vajalik katsuda luua tingimusi, milles õpilane iseenesest, ilma et keegi pruugiks selleks alati tema „kuklal istuda“, hakkaks töötama paremini, kui ta on seni töötanud. Küsimus oleks siis kõigepealt neist tingimustest. Kuid siin peab kohe alguses tunnistama, et mingisugust „Ameerikat“ ma ei saa teile siin pakkuda. Suurem osa sellest, mida võin esitada, on enam või vähem igapäevne ja kõigile juba tuttav. Pea-raskus ei ole siin mitte teatavate tarvilikkude tingimuste kindlakstegemises või ülesleidmises, vaid teatavate nõuete järjekindlas läbiviimises. Siin on see suurim komistuskivi, mis lamab meie teel. Kuid tuleme tagasi eduka koduse töö tingimustele.

Huvi.

Esimene neist oleks muidugi huvi töö vastu. Kuid kust seda võtta, kui ta puudub? Ei saa salata, et küllaldase huvi puudumine paljudel õpilastel koolitöö vastu on osalt tingitud olemasolevaist õppekavadest. On väga tõenäone, et lähemas või kaugemas tulevikus visatakse neist üle parda nii mõnigi asi, mida praegu loetakse veel väga tarvilikuks, kuid antud momendil ei saa meie siin midagi parata. Ei saa meie palju parata ka selles, kui huvi puudumine teatava aine vastu on õpilasel tingitud peamiselt sellest, kuidas vastav õpetaja seda koolis „serveerib“. Palju enam saab juba ära teha, kui huvi puudumine üksiku aine vastu on õpilasel esijoonel sellest, et ta on selles aines maha jäänud, ei suuda küllaldasel määral õpitavast aru saada, aktiivselt jälgida kursuse läbivõtmist, mis annab end tunda iseäranis niisuguseis aineis, nagu matemaatika või keeled. Siin oleks vanemate (või nende asetäitjate) esimeseks ülesandeks — aidata õpilast kas isiklikult või palgates tema jaoks vilunud õppejõu. Edasi on üldse tähtis seletada — eriti nooremaile õpilastele — ülesantu sisu, illustreerida seda konkreetse materjaliga, viia seda neile lähemale, teha nende silmis „elulisemaks“. Kuid õpilase huvi tõstmiseks tema töö vastu aitab osalt kaasa ka juba see, kui vanemad ka omalt poolt näitavad huvi selle vastu, küsivad, mis tehti klassis, mis on üles antud, vaatavad läbi õpilase kirjalikke töid, teevad nende kohta kiitvaid märkusi jne. Viimaks võib mõnedel juhtudel õpilast ergutada tööle ka mõne välise motiiviga. Võib näit. apelleerida tema auahnusele (kas ta tõesti lepi sellega, et

jääda viimaste hulka klassis?) või (tõsiselt) lubada kinkida temale midagi, mida ta juba ammu igatseb (raha teatava asja ostmiseks, markidealbum, suusad, päevapildiaparatuur) jne. Säärane ergutamise viis on tööle välise motiivide abil ei ole iseenesest sugugi nii väga halb abinõu, kui meeles pidada tuntud prantsuse vanasõna: „l'appétit vient en mangeant“ — isu tuleb süües: teatav töö, millele meie alul asume ilma sisemise tarvidusega, ainult välise asjaolude sunnil, võib meile lähemal tutvumisel vastava alaga, süvenemisel sellesse, vähehaaval muutuda iseenesest huvitavaks ja armsaks. Muidugi, tarvitades õpilase tööle ergutamiseks väliseid motiive, on iga kord vaja ka teada, missugune motiiv on tema suhtes kõige mõjuvam, vaja tunda tema juures seda „nuppu“, millele vajutamine annab kõige paremaid tagajärgi.

Tingimused.

Kuid edukaks tööks on veel vähe õpilase huvist töö vastu, tema heast tahtest ja püüdmisest. Väga tähtsat osa etendavad ka tingimused, milles ta töötab. Esiteks — füüsilised tingimused. On tähtis, et õpilane oleks terve, küllalt maganud, ei oleks füüsiliselt liiga väsinud, ei oleks näljane, kuid ei asuks tööle ka kohe peale söömist, oleks rahulikus rõõmsas meeleolus (kui on näit. tarvis temaga „tõsis“ juttu ajada, siis tehtagu seda parem pärast töö lõpetamist!) jne. Edasi on väga tähtsad ka mitmed välised tingimused, milles õpilasel tuleb töötada: hästi parajad laud ja tool, küllaldane valgustus, paras soojus, segavate mõjude (jutuajamine, muusika, kära jt.) puudumine jne. On tarvis hoolitseda ka selle eest, et tööle asumisel kõik tarvilikud asjad — raamatud, vihud, tint, sulg, pliats, nuga jt. — oleksid käepärast, et ei tuleks pärast ühe või teise asja otsimiseks katkestada tööd, ärritada selle mitteleidmisel. Viimaks oleneb töö edukus tunduvalt ka õigest ajajaoitusest. Õpilane asugu kodus tööle ainult siis, kui ta on pärast koolitunde küllalt puhunud — vahepeal jalutanud, sportinud jne. Juhtudel, kui on palju üles antud, tuleb tööd paar korda lühikeseks ajaks katkestada ning lasta õpilast puhata ja kogu tööd on soovitatav nii korraldada, et see algaks raskemaga, näit. matemaatikaga, ladina keelega, ja lõppeks kergemaga, näit. joonistamisega.

Meetodid.

Kuid edukaks töötamiseks ei ole tähtsad ainult soodsad töötingimused ja tahe tööle, vaid ka — töötamise meetodid. Ei ole kahtlust, et ka need on kooliõpilasil enamasti puudulikud. Kõigepealt ei olda küllalt teadlikud selles, milles õieti üksik kooliülesanne seisab, mida selle täitmiseks õieti vaja teha. Näit. leidub õpilasi, kes arvavad, et nad on teinud kõik, mis oli tarvis, kui on vastavate lehekülgede sisu õpperaamatus mitmekordse

lugemise teel võimalikult tekstilähedaselt pähe õppinud (mõned õpivad niiviisi ka geomeetriat!), ja üldse paljudele õpilastele ei tule mõttesegi, et peaasi on ikka — saada aru ülesantust, seda analüüsida, leida temas üles peapunktid, siduda antud nähtused üksteisega ning teiste juba varemini tuntud nähtustega jne. ja viimaks — katsuda võimalikult ka omalt poolt antud küsimusis seisukohta võtta. Ei saa salata, et osa vastutust seesuguse seisukorra eest langeb ka koolile ja minu teada on ainult kahel viimasel aastakümnel hakatud siin ja seal — kõigepealt Ameerikas — tõsiselt juhtima tähelepanu sellele, et kooli ülesandeks ei ole mitte õpetada üksnes teatavaid aineid, vaid ka seda, kuidas neid tuleb õppida. Kuid seda tuleb muidugi teha omalaste — õpilaste suhtes ka vanemal, kui nad ei arva, et tähtis on ainult koolitunnistus — vaatamata sellele, mida õpilane on koolis ka tegelikult omandanud. Mis nüüd puutub üksikuisse enam tehnilisisesse õppimis- ja töötamismeetodeisse, siis ei ole võimalik siin neil pikemalt peatuda. Piirdun sellepärast ainult järgmise viie „reegliga“ paljude teiste hulgast:

1. Õppida tarvitama niisuguseid tööd kergendavaid abinõusid, nagu sõnastikud, registrid raamatute lõpus, tabelid jne.

2. Pühendada enam aega nõrkadele punktidele teadmustes või oskustes.

3. Tarvitada teatava materjali omandamisel hariliku passiivse lugemise meetodi asemel ülesütlemise meetodit: olles lugenud teksti üks kord läbi, selle sisu korduvalt omaette üles öelda, iga tekkinud raskuse juures vaadates järele raamatust.

4. Pärast intensiivset, eriti uue materjali õppimist iga kord mõni aeg peatuda.

5. Materjali õppimisel, mille omandamine nõuab pikemat aega või suuremat kordamiste arvu, õppimisaeg või kordamised jaotada võimalikult pikale ajale (näit. 12 kordamist jaotada kolmele päevale à 4 kordamist päevas või neljale päevale à 3 kordamist päevas).

Mis viimaks puutub sellesse, kuidas õpilasi õpetada tarvitama paremaid õppimismeetodeid, siis leiab üks uurija, et nooremaile õpilastele ei maksa neid selendada, vaid tuleb ainult nende tööd korraldada nii, et nad omandaksid neid praktiliselt, harjumuse teel.

Harjumus.

Viimane märkus viib meid ühele momendile, mis omab üldisemat tähtsust kogu meie küsimuses. Keegi on öelnud: „Meie oleme oma harjumuste orjad“. Kuigi see on teatava määrani õige, ei ole see iseenesest siiski sugugi nii halb — nimelt, kui meie harjumused on küllalt head. Igatahes on allumisel heale harjumusele see paremus, et see paljudel juhtudel võimaldab meile tunduvat energia kokkuhoidu: see, mis muidu oleks nõudnud tea-

tavat pingutust, teatavat kontsentreerumist, teatavate „sisemiste takistuste“ võitmist — toimub harjumuse tõttu ilma erilise jõukuluta ja „hõõrdumiseta“, nagu iseenesest. Kui kerge on näit. harilikult täiskasvanul, kellele see on juba ammu saanud harjumuseks, hoida alal puhtust — korralikult pesta end igal hommikul, puhastada hambaid, puhtalt süüa jne., ja kui raskeks osutub sagedasti — nii kodus, kui ka koolis — puhtusnõuete läbiviimine laste juures, kellel vastavad harjumused pole veel küllalt välja kujunenud. Kui koos ühe kuulsa psühholoogiga näha kasvata-mise üht tähtsat ülesannet heade harjumuste tekitamises kasvandikus, siis oleks ka õpilaste koduse töö korraldamisel meie tähtsaks ülesandeks — vastavate otstarbekohaste tööharjumuste tekitamine nende juures. Peale teiste tingimuste on selle ülesande täitmiseks vajalik kõigepealt — küllaldane järjekindlus kord püstitatud nõuete läbiviimises. Kuid sellega oleksime meie tulnud jälle tagasi sellele suurimale „komistuskivile“ meie teel, millest ma rääkisin juba alguses. Ja ma kardan, et see komistuskivi osutub eriti suureks ja raskeks siis, kui meil tuleb tegemist teha meie omade lastega — põhjustel, mis vist kõigile selged. Siiski ei taha ma jätta lootust, et hea tahte juures ka siin saab raskustest üle. Selles töös — õpilaste töö korraldamises ja nende kasvatamises töötahtele ja produktiivseile töömeeto-deile — peavad käima käsikäs nii kool kui ka lastevanemad. Ja viimaseist võivad siin etendada eriti tähtsat osa — emad, nimelt need emad, kes on saanud selleks küllaldase hariduse ja, olles vabad kindlast ametist, omavad selleks enam aega ja võimalusi kui isad. Pöördudes ülaltoodud mõtetega lastevanemate poole, olen ma ka mõelnud esijoones — emadele.

Kasvatus ja elukutse.

Th. Thomson.

Uuema psühholoogia rakendamisevõimalused ei jäta avaldamata mõju kasvatusse: kasvatajal avaneb ikka uusi ja uusi teid oma ülesannete lahendamiseks. Ning ühes laienevate võimalustega suureneb ka kasvataja vastutus ja tegevuspiirkond. Eriliselt näeme seda alal, mis peaaegu täiesti toetub psühholoogilistel meetoditel: kutsenõuandel. Juhtida noort inimest temale sobivale alale, varustada kultuuritöö üksikalad hästi kõlbavate tööjõududega — see on esmajärgulise tähtsusega pedagoogiline ülesanne, millest ei tohi mööduda need, kelle kätte on usaldatud noorte elu.

Kuid oleks asjatu jääda lootma ainult sellele ratsionaliseerimisele mainitud eesmärgi saavutamiseks, kuna ei ole ometigi võimalik täiel määral lahendada probleemi: leida sobivale isikule sobivat tööd. Just meie aeg tööpuuduse ja teiste kriisi nähtustega

kõneleb selles suhtes selget keelt: tihti tuleb isikul leppida tööga, mida tema kaugeltki sobivaks ei pea. Peale selle ka sobivus ei ole täiesti kõikumatu ja püsiv asjaolu. Igas elukutselises töös leiame tegureid, mis töötegitajat rahuldada ei või, kus tuleb tal teotseda vastumeelt. Ning iga isiku, iga töötegitaja elus tuleb ette ajajärke, mil puhtsubjektiivsetel põhjustel valitud ala ei suuda teda rahuldada. Nii siis, ei või täiel määral vältida rahuldamatuse tunnet elukutselises tegevuses. Sellepärast ei saa ka kasvatus piirduda kutsenõuandega, vaid sellele peab lisanduma tulevase töötegitaja hingeline ettevalmistus kutsetöösse õige suhtumise mõttes.

On ju iga inimese loomulik reaktsioon tekkivatele norutunnetele — tõmbuda tagasi, hoiduda ebameeldivatest elamustest ja tegevusest. Elukutse alal see tähendaks, et inimene püüaks vähendada aega ja energiat, mida ta pühendab raskele või vastumeelsele tööle. Selge, et niisugune „loomulik“ või „lapselik“ suhtumine on seda kahjulikum, mida suurem on antud tööala kultuuriline ja ka psüühiline tähtsus. Mis on lubatav või vähemalt vabandatav primitiivses ühiskonnas, see muutub raskeks töötaja eksamuseks oma rahva vastu siis, kui see rahvas kuulub kultuuriloojate rahvaste hulka. Iga töö — administratiivne, majanduslik, hariduslik või vaimselt loov tegevus, — mis sünnib kultuurirahva seas, on ühtlasi selle rahva kaasabi maailma kultuuri loomisel. Ning iga töötegitaja oma suhtumisega töösse on vastutav oma rahva eest, kuna tema sellega suurendab või vähendab selle rahva kultuurilist tähtsust. Sellest siis uus nõue pedagoogile — kasvatada noortes õiget suhtumist töösse, niisugust suhtumist, mis jääks võimalikult vabaks ajutistest ja subjektiivsetest mõjudest, garanteerides töötegitaja andumust tööle igal juhul.

Sellele suhtumisele leiaksime eetikast mitmesuguseid nimesid. Kuid tähtsam kui nimi on asjaolu kui niisugune. Missugused on siis niisuguse suhtumise eeldused? Noorel peab olema taht ja oskust vabaneda subjektiivsete elamuste hingeliselt paralüüserivast mõjust. S. t. ka siis, kui temal on igav, kui ta on väsinud, kui teda veetlevad teised elamused, ta peab suutma teha enda hooleks võetud töö täie energia ja püsivusega. See ehk näib olevat võimatu. Sellepärast lisagem juurde, et võimalik on igatahes elu jooksul omandada seda võimet ikka suureneval määral, ning kasvataja ülesandeks on algatada arenemist ses suunas kasvandiku hingelus.

Mida võib siis teha selleks, et esile kutsuda seda „kultuurtegelase omadust“ noortes? Eeldusi on kaks. Iseenesest mõistetavalt ta peab olema teadlik tehtud töö tähtsuses. Iga elukutseline töö on lüli kultuurisaavutiste pikas ahelikus. Ning väiksemagi lüli murdumine vähendab terve keti väärtust. Sellest ammutagu iga töötaja õigustatud elukutselist uhkust, tunnet oma töö ja ühtlasi ka oma isiku väärtusest. Muidugi ei ole võimalik algu-

sest saadik anda noorele lapsele ülevaadet inimkonna kultuurist kui inimkonna hiigeltööpõllust — see jäägu kasvatus viimaseks ülesandeks. Esialgu teadku laps, õppigu nägema, millises seoses on tema ja tema vanemate töö lähema ümbrusega, näidatagu temale, et töötamine on abistamine, et sellepärast töös on jõud, on võime valmistada rõõmu teisele, luua midagi meeldivat, vajalikku väärtuslikku. Nii olgu siis töö ta silmis midagi jõulist, töötamine õiguseks, eesõigusekski. Liiga tihti on kahjuks nii mitmedki rahvad võtnud töö orjuse tunnuseks, kuna ta sündis kas majandusliku või poliitilise surve mõjul. Kadugu see vaade, saagu kasvandik aru, et säärane võis küll olla laste ja primitiivsete rahvaste suhtumine, kellel puudus kultuuriliseks tegevuseks loomisvõime, kellel puudus ehk ka heatahtlik suhtumine kaasinimestesse. Tundku tema rõõmuga oma kasvavat töövõimet kui täiseasuse tunnust.

See teoreetiline kasvatus omab suurt tähtsust. Tema garanteerib esialgset valmisolekut. Kuid sellest on vähe. Teiseks eelduseks on hingeline paindumus, võime muuta oma tahtmise järgi oma meeleolusid. Sest ühtelugu ründavad meid välis-tegurid, avaldades mõju meie mõtlemisse ja meeleollu, raskendades tasakaalu säilitamist, tõkestades järjekindlat suhtumist meie inimeslikku kui ka materiaalsesse ümbrusse. Ohjendama meeleolusid teiste inimeste suhtes meie õpime võrdlemisi kergesti — nende inimeste mõjul. Kuid töös meie lubame endile rohkem järeleandmist, kuna selle tagajärjed ei paista silma niipea. Siin olgu kasvataja ülesandeks õhutada ja julgustada last enesekasvatusele. Õpetagu ta temale suruma alla silmapilkseid tundmusi, mis kipuvad sumbutama neid tundeid, millega ta asus oma ülesande täitmisele. Õppigu laps keset tundmuste tormi eelistama õilsamaid, jäädavamaid neist ning nende kasuks loobuma väiklastest tujudest, mis sääskede parvena täidavad hinge, tumestades väljavaadet suurematele ja avaramatele elamustele.

Need on siis kaks asja, millega tuleks varustada ellu astuv kasvandik: töö õige hindamine ja hingeline paindumus ning enesekasvatus, mille abil see hindamine saab mõõduandvaks meie tegudes ja suhtumises.

Tekib veel küsimus, kuidas ja millal viia läbi see kasvatus? Siin on tööd nii koolile kui kodule. Kuid vaevalt neil õnnestub mõjutada kasvandikku teoreetiliste targutuste abil. Esimeseks tingimuseks on see, et kasvataja ise imbuks läbi selle suhtumisega, et ta ise tunneks kõigest hingest rõõmu ja au oma tööst, et tema ühtlasi oskaks eneses sumbutada kõik seda suhtumist takistavad tujud ning et ta ka oskaks tarviduse puhul oma suhtumist sõnastada. Sest üksi eeskujust ei jätku; mida noorem laps, mida passiivsem tema üldine ellusuhtumine, seda rohkem vajab ta tähelepanujuhtimist nähtule ning selle tõlgitsemist. Elu nii kodus

kui klassis pakub juhuseid selle probleemiga kokkupuutumiseks. Kasvataja ülesandeks olgu siis nende juhuste märkamine ja kasutamine. Ta sellega valmistab rahvale pinda loovale kultuurtegevusele, ning ühtlasi kasvatab lapsest inimest, kellel paremad eelused isikliku õnne saavutamiseks ja eluga rahulolemiseks.

Vahendeid õpetajale kooli ning seltskonna kirjanduslikuks kasvatuseks.

Marta Sakke.

Korduvalt on meie kirjanduslikes ajakirjus, vahest ka ajalehis rõhutatud kirjandusliku kasvatuse tähtsust, korduvalt on nenditud kurba tööka, et meil loetakse küll kaunis paljugi, seejuures aga vähe väärtuslikku ilukirjandust ja kirjanduse arvustusi ning teaduslikku kirjandust.

Selles asjas ei valitse loidus mitte ainult laiemais masses, vaid ka haritlaste ringid, nende seas isegi õpetajad, ei ole tihti siin erandiks.

Meenub juhtum Eesti Haridusliidu poolt korraldatud õpiringide juhtide kursusel Tallinnas, kus osavõtjad olid enamikus õpetajad. Ilukirjanduslikus õpiringis käsitleti parajasti kirjanik Ed. Hubeli juhatusel Tammsaare' „Tõde ja õigust“. Teiste hulgas võttis sõna teose arvustamiseks ka keegi päris tuntud nimega õpetaja ning seltskonnategelane, kes ütles:

„Mul on viisiks raamatuid rohkem lugemata jätta kui neid lugeda, samuti pole ma veel lugenud praegu käsitledavat teost, aga mulle näib siiski, et Tammsaare oma ideid ei väljenda küllalt kristallselgelt“... jne.

Sellepeale tähendas teine kursuslane kaunis kihvtiselt, et inime, kes sõandab arvustada teatud teost seda lugemata, peab omama kaunis suurt julgust ja et soovitamam oleks teos teha enne kristallselgeks endale, kui minna nõudma kristallselgust kirjanikult...

Kahjuks leidub selliseid „arvustajaid“ küll ja küll, ainult enamikus nad jätaavad targu ütlemata, et nad arvustatavaid teoseid ise pole lugenudki!

Viimasel ajal on siiski energilisemalt hakatud otsima abinõusid kirjanduslikuks kasvatuseks: korraldatakse õpiringe mitmesuguste ilukirjanduslike kui ka teaduslike teoste läbitöötamiseks, üleriigiliste kultuurpäevade puhul korraldasid hariduslikud organisatsioonid ka kirjandusõhtuid jne.

Peab aga tähendama, et õpetajal, iseäranis maal, on ikkagi kõige rohkem võimalik korda saata ümbruskonna järjekindla kir-

jandusliku kasvatusel alal, iseäranis aga emakeeleõpetajal, kes sellele tööle saab aluse panna juba koolis, nii et tal pärast kerge on jätkata sellel alusel.

Ma ei taha praegu hakata peatuma sellel, kuidas korraldada kirjandusõpetust koolitunnis või õpiringis nii, et see kujuneks elamuste ja teadmiste omandamiseks isetegeva töö abil ning annaks kaasa koolist või õpiringist lahkujale iseseisva lugemis- oskuse ja huvi lugemise vastu, sest selle kohta, vähemalt mis puutub algkooli vanemasse astmesse, toob küllaltki huvitavaid ja põhjalikult läbitöötatud näiteid hr. R. Reiman „Uusi teid algõpetuses“ IV osas; ka pööravad mõned koolinõunikud tõsist tähelepanu sellele tähtsale küsimusele ning ergutavad õpetajaid sel alal instruksioonidega ja nõudmistega; samuti tutvudes kooliuuendusrühma „vahetuskaubaga“ töönaidete näol, mida kooliuuendusrühma, s.t. õieti hr. Käis'e ümber koondunud õpetajad saadavad üksteisele hr. Käis'e vahetalitusel, peab mõnema, et emakeeleõpetajad kirjanduse õpetamisel osutavad leidlikkust ja otsivad innukalt uusi teid ja võtteid sel alal.

Ekslik oleks aga kirjandusõpetajail piirduda ainult sellega, jättes lõpetanud noored kui ka muu ümbritseva seltskonna rabelema omapead uute trükist ilmunud ja muude raamatute rägastikus.

Tahaksin siinkohal pikemalt peatuda ühel kirjandusliku kasvatusel võttel, mille abil on võimalik juurde tõmmata ja huvi äratada kirjanikkude ja nende paremate teoste vastu niihästi laiemas ringes kui ka koolis — nimelt avalikud kirjandusõhtud, mille korraldamisel õpetaja võib tegelastena kaasa tõmmata 1) väljaspool kooli seisvaid isikuid, 2) algkooli-, 3) keskkooliõpilasi ja -õpetajaid.

Kergeim on muidugi korraldada neid keskkooles, sest seal on korraldajal võimalik leida hulga seast juba võrdlemisi küpsi ja andekaid jõude jutustamise, deklameerimise, näitekunsti, muusika, tantsu jt. aladel, milliseid on võimalik eduga kasutada kirjandusõhtuil, ja kuuldavasti ongi mitmed keskkoolid ja seminarid neid korraldanud mitmesuguseil tähtpäevil, nagu kirjanikkude sünni- ja surmapäevil jne.

Omagi kooliajast Tallinna seminaris mäletan mõnd sellist sügavaid elamusi pakkuvat õhtut, nii näit. selleaegse sem. direktori hr. H. Roos'i poolt algatatud ja lõppklasside õpilaste poolt emakeele- ja muusikaõpetaja ning direktori abil kokkuseatud rahvaluuleõhtut, mis koostus kolmest osast: 1) ohverdamine, 2) talgud, 3) pulmad, kus tekst koostus ainult sellekohaseist ilusamaist rahvalaulest, sinna hulka olid põimitud sobivad koori- ja soololaulud ning rahvatantsud, ja pulmapilt oli kombineeritud veel nii, et pulma „tulid külla“ hõimrahvad, soomlased ja ungarlased, kes esitasid oma rahvalaule, tantse jne. Sügavalt mõjusid ka Juh. Liivi, M. Veske jt. mälestusõhtud.

Vähem on kuulda olnud selliseist üritusist aga väljaspool kooli ja algkooles, või kui on, siis on kavad kokku seatud võrdlemisi ühekülgsest, domineerivad harilikult referaadid, mis pealegi ei arvesta kuulajaskonna vaimlist ning kirjanduslikku taset, seetõttu muutuvad kuulajaile igavaiks ja tõukavad kirjanuse ning kirjanikkude juurest rohkem eemale kui ligi tõmbavad.

Väljaspool kooli on küll kirjandusliku kasvatuse alal vaieldamatult õpiringi töövorm sobivaim, aga sellise õpiringi töö on ees kaunis suur raskus seetõttu, et parimaid kirjanduslikke uudisteoseid, mille vastu loomulikult on seltskonnas suurim huvi, on väga raske hankida nii mitmes eksemplaris, et mõne kuugi jooksul pärast ilmumist oleks võimalik käsitlusele võtta see uudisteos.

Oletame näiteks, et avalikku raamatukokku on ostetud üks eksemplar Tammsaare' „Tõde ja õigus“ V ja et läbistikku loeb seda teost igaüks 2 nädalat, siis 25-liikmelise õpiringi juures saaks teos tulla käsitlusele alles aasta-paari järgi. Erasummadega ostetud raamatuile aga lootust panna ei saa, sest need on haruldased.

Sellepärast, kus ka õpingid teotsevad, tuleks paar korda aastas täiendusena korraldada neile avalikke kirjandusõhtuid, mille siht oleks huvi äratada parimate uudisteoste vastu ja aidata rahvaraamatukogu tarvitajaid ning teisi kirjandussõpru orienteeruda teoseis, milliste juurde tuleks suunduda esmajoones ning suurima tähelepanuga.

Ajalehis ilmub ju väga harva meil kirjanduse arvustusi, „Eesti Kirjandusest“, „Loomingust“ jm. loeb aga „harilik surelik“ neid väga harva või mitte sugugi. Teda tuleb seda tegema õpetada sel teel, et esialgu need arvustused tehakse talle suupäraseks ja huvitavaks, kõneldes piltlikult ja elavalt teosest ja ta väärtusist kui ka puudusist ja lastakse kuulajaid ja tegelasi teosesse „sisse elada“ sel teel, et kõne vahel ja lõpus lastakse kõnelda teost ennast, esitades iseloomulikke katkeid ja näiteid teosest. Vahelduse mõttes on hea, kui neid katkeid esitab mitu isikut, ja seda on võimalik läbi viia nii, kui õhtu korraldaja katked ja isikud nende ettekandmiseks ennem välja valib ning nad oma kõne vahele paigutab. Huviäratavaimad on harilikult dramatiseeritud katked, milleks paljud teosed, nagu ka mitu aastat juba parimaks tunnustatud romaan „Tõde ja õigus“, pakuvad häid võimalusi. Sel moel võib näit. vaatlusele võtta aasta jooksul parimaks tunnustatud romaani, novellikogu, näidendi ja luuletiskogu ühel õhtul, kasulik on aga sellisel õhtul vahele poetada reklaami ka teadusliku kirjanduse heaks, nagu näit. „Elav Teadus“ jne.

Pärast selliseid kirjandusõhtuid nõutakse kohapealsest rahvaraamatukogust esmajoones ikka kirjandusõhtul soovitatud teoseid ja loetakse neid esimeses järjekorras, see on aga juba suur saavutus lugejate kirjandusliku maitse tõstmisel. Sobivaiks vahepaluks neil õhtuil on soovitav kasutada muusikat ja laulu.

Sellised õhtud võivad pakkuda aga ka ainelist tulu. Soovitav ei ole osavõttu panna maksu alla, aga võib näit. postkaardi suurusele paberile kirjutada kirjanduslikest teoseist tabavaid tsitaate ja lauseid, kui kohapeal leidub häid joonistajaid, võib neid isegi illustreerida ja niiviisi saadud kaarte müüa osavõtjaile, kes neid võivad saata teistele kohalviibijaile või osta endale. Lõppeks võib nende vahel, kes omavad suurima arvu kaarte, välja loosida mõne raamatu. Võib aga ka juba enne müümist nummerdada need kaardid ja mõnele numbrile määrata mingisugune võit jne. Lõpuks võib olla korraldatud ka tants maksu eest. Nii võib saada päris keni summasid raamatukogu või õpiringi heaks.

Maal on, kordan veel, sobivaim isik kirjanduslike õpiringide kui ka kirjandusõhtute korraldajana kohapealse kooli emakeeleõpetaja. Koostub ju suurelt osalt osavõtjate hulk tema „käe alt“ tulnud noortest, ka tunneb ta üldiselt kuulajaskonda, samuti tegelaskonda, nende maitseid ja võimeid.

Kirjandusõhtute korraldamisega saavad aga hakkama ka algkooli vanemad klassid, muidugi peab kava olema jõukohane siis sellele vanusele ja arenemisastmele.

Ei pruugi aga minnagi kuhugi „metsa ja mägede taha“ materjali valikul, vaid siin on võimalik kasutada suurelt osalt isegi harilikku klassitöö-materjali, tarvis on ainult see ilusasti ritta seada ja suupäraseks kohandada avaliku ettekande ja kuulajaskonna jaoks.

Kipuvad ju meie harilikud koolipeod tihti muutuma üksluiseks, pealegi kui häid lastenäidendeid on meil väga vähe, sellepärast on üks või paar kirjandusõhtut aastas meeldivaks vahelduseks ja leiavad sooja vastuvõttu õpilaste endi kui ka publiku seas, on ühtlasi täienduseks klassitööle ja rikastavad osavõtjaid elamuste kui ka teadmiste poolest, samuti on heaks esinemisharjutuseks suurele hulgale õpilasist.

Esitaksin siin näitena paar algkooli vanema ostme võimeile kohandatud kirjandusõhtu kava, milleks materjal suurelt osalt on võetud algkooli V ja VI kl. kavast ja lugemikest, nimelt L. Koidula ja Juh. Liivi õhtute kavad.

Neile kahele kirjanikule pühendatud õhtud sobivad eriti sellele astmele, sest neid õhtuid on võimalik teha elamusrikkaks juba seepärast, et nimetatud kirjanikkude teoseist suurem osa on võimalik koondada nende elulugude ümber, mis iseenesest mõjuvad juba sügavasti oma traagilisusega, elulugude esitamiseks pakuvad aga vägagi head materjali Rud. Reiman'i poolt koostatud Koidula elulugu pealkirjaga „Emajõe-ööbik“, (Martinsoni lug. III osas, Reimani lug. II osas) ja J. Parijõe poolt koostatud Juh. Liivi elulugu (Reimani lug. II osas).

Õpilaste seas leidub väga häid jutustajaid, need jutustavad pilte kirjaniku elust, põimides selle vahele sobivasse kohta tema luuletisi, laule tema loodud sõnadele, katkeid juttudest ja näiden-

deist, mille kuulamiseks häälestab enne kuulajaid mõne lausega ja mille ettekandmiseks astuvad jutustuse vahepeal esile teised õpilased, kelle ettekande möödudes jutustaja jätkab oma ettekannet jne.

L. Koidula' õhtu kava.

1. Lühike avakõne õpetajalt meeoleu loomiseks ja ärkamis-aja iseloomustamiseks.
2. Õpilaskoorilt laule Koidula sõnadele:
 - a) Miks sa nutad, lillekene?
 - b) Isamaa hiilgava pinnalta.
3. Pilte Koidula elust ja tööst (jutust. 3 õpilast).
 - a) Lapsepõlv. (Vahepeal koori- või soololaul „Meil aiaäärne tänavas“).
 - b) Tartu ajajärk ja sel ajajärgul loodud teoseid: (Jutustuse vahele põimitud).
 1. Mu isamaa, nad olid matnud.
 2. Tervitus.
 3. Mu isamaa on minu arm.
 4. Koori- või soololaulud, või viiuli või klaveriette- kandel:
 - a) Ema süda.
 - b) Üürike.
 - c) Päev looja läeb.
 5. Katkeid näidendist „Säärane mulk“ või kõik 3 vaa- tust kärbitult.
 - c) Kroonlinna ajajärk. Vahepeal luuletisi:
 1. Kaugelt koju tules.
2. Mis mulle jutustad, koidikutuul?
 3. Tule.
 4. Kevade annid.
 5. Enne surma Eestimaale.
 6. Eesti muld ja Eesti süda.
 7. Koorilaul: „Sind surmani.“

(Kui kohapeal on meeskoor, võib viimase laulu ka see ette kanda).

Juh. Liiv'i õhtu.

1. Jutustus: Lapsepõlv ja kooliaeg. Vahepeal luu- letisi:
 - a) Must lagi on meie toal.
 - b) Emale.
 - c) Üks suu.
2. Ajakirjanik ja vabakutseline kirjanik. Vahepeal katkeid ja luuletisi:

- a) Muldmäe Mats. (Annab hästi dramatiseerida kolmepildiliseks näidendikeseks, õpilased saavad isegi hästi hakkama selle dramatiseerimisega.)
- b) Villu ja vanaema. (Dramatiseeritud pildike „Vari“ I ptk.)
- c) Ilus suvepäev oli.
- d) Koori- või soololaul: „Nõmm“.

3. Nõudrameelsus ja surm.

Vahepeal haigushoogude vahel kirjutatud luuletisi ja katkeid teoseist:

- a) Dramatiseeritud katked jutust „Nõia tütar“ (I pilt kosjaminek ja Plärälära Leenu, II pilt — Viuu, Anna ja Leenu).
- b) Rukkivihud rehe all.
- c) Hommik.
- d) Kül. m.
- e) Rändaja.
- f) Kivi kukkus.
- g) Noor-Eestile.
- h) Ta lendab mesipuu poole.
- i) Ma lillesideme võtaks.

Õhtu võib lõppeda mõnel muusikariistal ettekantud leinamarsiga, või kui on võimalik kasutada sega- või meeskoori, siis nende poolt ettekantavate lauludega Liiv'i sõnadele.

*

Kui õpetajad pööravad tõsist tähelepanu sellele, et kasvatada kirjandusesõpru koolitundide kaudu ja kasutavad ühtlasi muid vahendeid, millest ülal on mõned mainitud, kooli ja seltskonna kirjanduslikuks kasvatuses, siis peaksid tulevikus haruldaseks muutuma isikud, kes rahulduvad sellega, et nad meie parimadki raamatud „armastavad rohkem lugemata jätta kui neid lugeda“.

Keskkooli-hariduse korraldusest Euroopa riikides.

Minna Simtman, mag. phil.

Keskkooli-hariduse all tuleb mõista siin seda vahepealset haridust, mis viib algkoolist ülikooli, ükskõik missuguse nimega eri maades neid koole nimetatakse, nagu: High School, Secondary School, Mittelschule, gümnaasium, lütseum jne.

Igal maal on oma korraldus, oma süsteem, kuid siiski on ka palju ühist. Üldjoontes võiks liigitella eri maade keskkooli korraldust järgnevalt:

1. Üksikute koolitüüpide süsteem.
2. Harunemise süsteem.
3. Segasüsteem (tüübid ja harud).
4. Paralleelne süsteem.
5. Traditsiooniline süsteem.
6. Üksiksüsteem.

Üksikute koolitüüpide süsteem.

Selle süsteemi tendentsiks on luua iseseisvaid koole ja spetsialiseerida koolitüübile vastaval alal; nii näiteks klassikaline gümnaasium vanade keelte ja klassikalise kultuuri tundmaõppimiseks, reaalgümnaasium tõstab esiplaanile loodusteadused jne.

Eri koolitüüpide süsteemi esindavad:*

Austria (6 tüüpi), Bulgaaria (3), Jugoslaavia (3), Kreeka (2), Läti (5), Poola (4), Preisi (7), Rumeenia (1), Ungari (3). Domineeruvad tüübid neis maades on: klassikaline, humanitaar- ja reaalgümnaasium. Siia kuulub ka Eesti oma 7 tüübiga.

Väga sageli kaks või isegi kolm eritüüpi asuvad ühes ja samas hoones, kuid seejuures nad on siiski iseseisvad ja erinevad teise (s. o. harunemise süsteemi) keskkoolist.

Harunemise süsteem.

Mitmesugused harud asuvad ühe kooli juures. Põhiprogramm kõikides harudes on ühine, tulevad juurde vaid üksikud erinevused, teatav valiku printsiip, mis on suureks soodustuseks õpilasile.

T ü r g i m a a süsteem on siin kõige lihtsam — peale viieklassilise algkooli 6 aastat keskkooli, seejuures viimasel aastal on 2 haru: humanitaar- ja reaal-. Kõige keerukam süsteem on **P r a n t s u s m a a** l: Viieklassilisele algkoolile järgneb 7-aastane keskkool, mis jaguneb kahte harru ehk nagu nad nimetavad — sektsiooni. Sektsioon A — ladina ja üks uus keel, sektsioon B — 2 uut keelt ilma ladina keelela. Neljandast klassist peale sektsioon A haruneb A ja A¹; A¹ õpetatakse edasi ladina ja üht uut keelt, sektsioonis A tuleb juurde kreeka keel. Sektsioon D annab üldise kultuurilise hariduse. Viimasel õppeaastal sektsioonid moodustavad ainult 2 klassi ehk haru: filosoofia ja matemaatika, mis valmistavad õpilasi ülikoolile vastavasse teaduskonda. Vanade keelte kõrval on suur valik uute keelte õppimises. Kui leidub 10 soovijat, siis moodustatakse eri rühm keele õppimiseks. Võib valida järgnevate keelte hulgast: saksa, inglise, hispaania, portugali, itaalia, arabia või vene keel.

Väga huvitavat ja mitmekesist pilti pakub šveitsi koolikorraldus, mida üldiselt iseloomustab suur vabadus ja sallivus. Eri

* Andmed enamasti võetud dr. A. Arató teosest „L'Enseignement secondaire des jeunes filles en Europe“, Bruxelles 1934.

kantonites on oma eri koolikorraldus, kuid kahjuks ei ole siin ruumi puudusel võimalik üksikuil erinevusil pikemalt peatuda. Üldise skeemi moodustavad algkool, keskkool (Sekundarschule) ja kõrgem keskkool. Genfis peale 1 aastat lasteaias järgneb 5 aastat algkooli, sellele 5 aastat keskkooli, mis 3-dast õppeaastast haruneb järgnevalt: kirjanduse, pedagoogika, reaalaradina ja reaalaradmodern-haru.

Järgnev tabel näitab: 1. õppeaastaid algkoolis, 2. õppeaastaid keskkoolis ühiseid enne harunemist, 3. õppeaastaid peale harunemist, 4. harude arvu.

	1.	2.	3.	4.
Türgi	5	5	1	2
Hispaania	5	5	2	2
Portugal	4	5	2	2
Šoti	4	3	3	3
Taani	4	4	3	3
Islandi	6	3	3	2
Norra	5, 6, 7	4, 4, 3	3	3
Luksemburg	6	3	4	2
Genf	2	6	4	4
Zürich	6	3	4	4
Belgia	6	1	5	2
Prantsusmaa	5	0	7	4

Segasüsteem.

Siia kuuluvad Soome, Leedu, Rootsi ja Itaalia. Neis maades mitmesuguste koolitüüpide juures tuleb ette ka veel harunemine.

Soomes 4-klassilisele algkoolile järgneb: a) klassikaline keskkool (sega- ja poistele) 8 õppeaastat; b) keskkool 5. õppeaastast peale, 2 haruga, (sega- ja poeglaste) 8. õppeaastast ja c) tütarlaste keskkool 9 õppeaastat. Tütarlaste koolis on sama kava mis poeglaste ja segakoolis, 8 aasta asemel on ta jaotatud 9 aasta peale, et vältida ülekoormatust ja väsitamist, sest peetakse tütarlapsi terviseliselt nõrgemaiks. Kui aga tütarlaps on tugeva tervisega ja soovib lõpetada keskkooli aasta varem, siis võib ta astuda segakooli. Koolireform kaldub ühtluskooli poole, mis oleks rajatud 6-klassilisele algkoolile, 6 keskkooli klassi poeglastele ja seitse klassi tütarlastele.

Leedus on gümnaasium ja reaalgümnaasium. Gümnaasiumil on klassika- ja kommertsharu. Harunemine on 3. õppeaastast peale.

Rootsi süsteem on väga keerukas. Hariduse aluseks on algkool, sellele järgneb keskkool (Realskola) ja siis gümnaasium, on ka erilisi tütarlaste keskkooli ja tütarlaste lütseume. Klasside arv on väga mitmesugune. Keskkooli astuvad õpilased peale 4. või 6. õppeaastat algkoolis. Keskkooli klasside arv on samuti liikuv

— 3 või 4. Lütseum ei jagune mitte kahte ossa, ta koosneb 6 klassist peale 6 algkooli klassi.

Itaalia koolikorralduse kohta on huvitav märkida, et siin puuduvad tütarlaste keskkoolid. 1931. aastal viimane tütarlaste lütseum avas ukсед poeglastele ja sellest ajast peale ei ole Itaalias ühtki avalikku tütarlaste keskkooli. On ainult mõningaid eraasutisi ja kloostrikoole. Üldine Itaalia keskkooli tendents on spetsialiseerimine ja õpilaste ettevalmistamine praktilisele elule. Gentile seaduses on nimetatud järgnevad keskkoolid:

1. Humanitaargümnaasium (Liceo ginnasio).
2. Tehnikainstituut (Istituto Tecnico).
3. Teaduslik lütseum (Liceo Scientifico).
4. Õpetajate instituut (seminar) (Istituto Magistrale).
5. Kunstilütseum (Liceo Artistico).
6. Keskkool, mis valmistab ette kunstilütseumi ja kutsekoolidesse Scuola d'avviamento professionale).

1. Humanitaargümnaasiumi sihiks on valmistada õpilasi ülikoolile ja kõrgematesse õppeasutistesse. Viit nooremast klassi kutsutakse gümnaasiumiks ja kolme vanemat klassi lütseumiks.

2. Tehnikalütseum valmistab õpilasi: a) polütehnikumi, b) praktilistele elukutsetele. Vanemal astmel on kommerts- ja maamõõtjate haru.

Kommertsharu lõpetajad siirduvad kas tegelikku ellu või astuvad kõrgemasse kommertsõppeasutisse. Maamõõtja diplom ei anna õigust ülikooli astumiseks. 1933. a. dekreediga on tehnika-instituudil järgnevad harud: põllumajandus, tööstus, kommerts-, õhuasjandus ja maamõõtjate. Iga haru lõpetaja saab vastava kutsetunnistuse.

3. Teaduslikul lütseumil on ainult 4 kõrgemat klassi. Siia astuvad õpilased peale 3. õppeaastat tehnikainstituudist. Lõpetajail on õigus ülikooli astumiseks.

4. Õpetajate instituut valmistab ette algkooliõpetajaid.

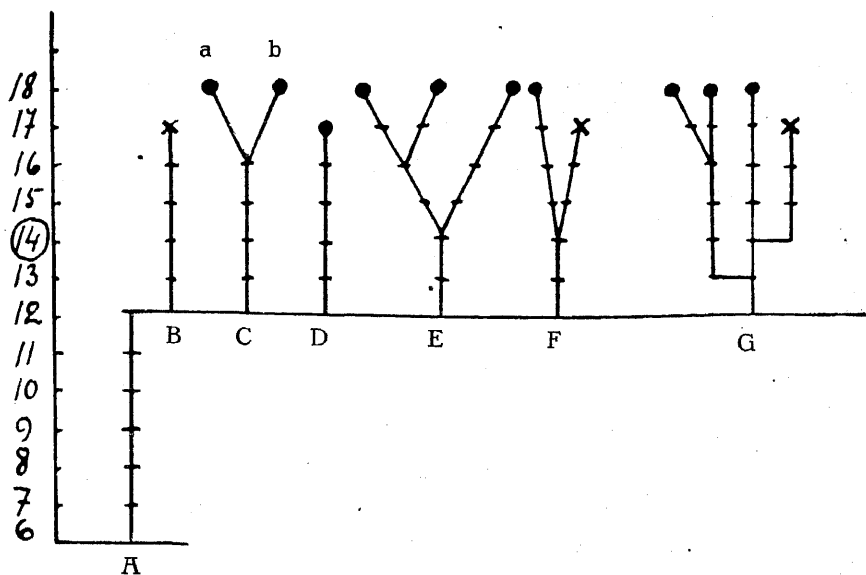
5. Kunstilütseumil on ainult 4 kõrgemat klassi. Siia võetakse vastu õpilasi, kes on lõpetanud 3 klassi keskkoolis. Selle kooli lõpetajad astuvad kunstiakadeemiasse või kõrgemasse arhitektide kooli.

6. Keskkool on kolmeklassiline ja valmistab ette õpilasi kunstilütseumi ja kutsekoolidesse. Õpetajate instituudil ja kunstilütseumil on 6 klassi, kuna teistel on 8.

Nagu näeme, on Itaalia koolikorraldus huvitavamaid ja otsarbekohasemaid, sellepärast olen sellel pikemalt peatunud. Suur osa õpilasi, olles omandanud teoreetilisi ja praktilisi teadmisi oma kutse alal, siirduvad tegelikku ellu. Need, kes hiljem soovivad oma haridust jätkata, võivad seda teha astudes ülikooli vastasse teaduskonda.

Paralleelne süsteem.

Hollandis leiame üksikute koolitüüpide süsteemile paralleelselt ka harunemise süsteemi. Kujukama pildi Hollandi koolikorraldusest saame järgnevast tabelist.

14 Sunduslik kooliaeg.

× Lõppeksam (ei anna õigust ülikooli astumiseks).
Küpsuseksam.

A: Algkool.

B: Tütarlaste kõrgem keskkool (ei anna õigust ülikooli astumiseks).

C: Segagümnaasium.

a) peaaained: ladina, kreeka keel.

b) peaaaine: loodusteadus.

D: Kõrgem keskkool, segakool (5 aastat, vahel kuus).

E: Lütseum. Ühendatud C ja D 6 klassi.

F: Tütarlaste lütseum. Ühendatud D ja B.

G: Lütseum Utrechti ja Rotterdami. Ühendatud C, B. ja realkool.

Traditsiooniline süsteem.

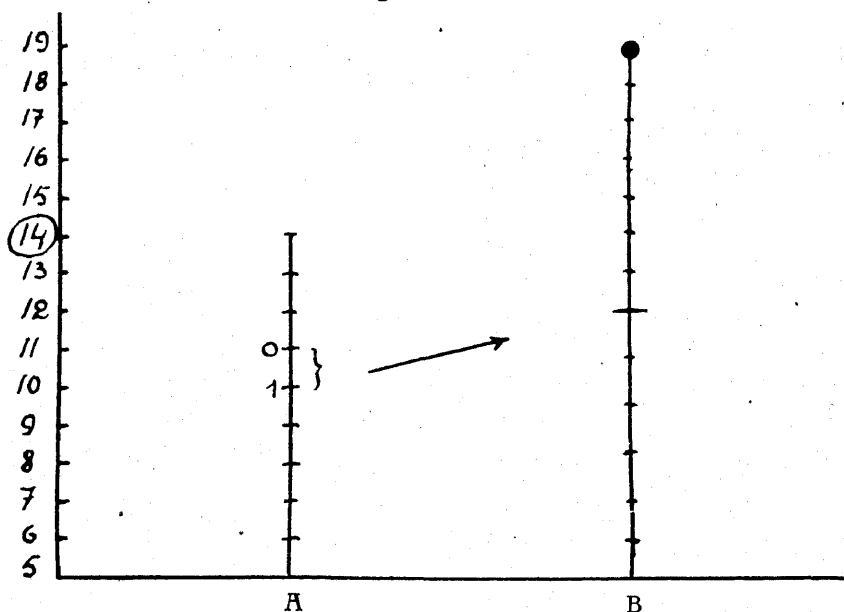
See süsteem valitseb Iiri- ja Inglismaal. Inglased vaatavad haridusele mitte kui riigi, vaid kui seltskonna kohustusele, ja sellest ideest lähtudes on rajatud ka koolid. Inglise kuulsad Public Schools, nagu Harrow, Eton, Westminster on tekkinud ja peetakse ülal annetistest. Nad ei ole aga laiema publiku jaoks, nagu nimest oletada võiks, vaid ainult aristokraatse kihi lastele. Inglismaal on õpetus ja kasvatus alati käsikäes käinud, nad ei ole üksteisest lahutatavad. Et aga paremini kasvatuslikult mõjutada saab, mida rohkem õpetaja ja õpilane koos viibivad, siis on arusaadav internaatide süsteem. Keskkoolil on mitmesugused nimetused, nagu: Public School, Grammar School, High School, Secondary

School — need nimetused on ajaloolised, siin on tegemist kooli ajalooaga, ja ei tähenda praegu mitte erilisi koolitüüpe.

Inglise kooli iseloomustab suur vabadus, paindumus, individuaalsus. Iga kool võib määrata oma klasside arvu, tunnid, koolikäimise aja, programmi. Andekamad õpilased võivad lõpetada kooli rutem kui teised vähem andekad, nad võivad isegi „üle hüpata“ teatud klassidest. Igal koolil on oma ajalugu, oma vapp, oma deviis, oma koolilaul — kõik see on iseloomustav ja kooskõlas selle traditsioonilise vaimuga, mis valitseb Inglise koolis.

Üldine tabel koolikorraldusest on kaunis lihtis, kuid see tabel on tõesti väga üldine, ei tohi siin mitte unustada iga kooli erilist traditsiooni ja ajalugu.

Inglismaa.

14 Sunduslik kooliaeg.

A Algkool.

B Keskool.

1 Võistluseksam stipendiumi saamiseks keskkoolis.

○ Kooli lõpetamise eksam.

● High School lõppeksam.

Üksiksüsteem

ehk täiesti eri süsteem on Nõukogude Venel. Kahjuks on mul andmed selle koolikorralduse kohta natukene puudulikud. Kuid üldpilt oleks järgmine. Ühtluskooli põhimõte on siin teostatud, ei leidu isegi nimetust algkool, vaid kooli alamaste. Alamaste on 4-klassiline ja valmistab ette kutsekoolidesse. Kõrgem

aste ehk nagu meie nimetaksime — keskkool — on 5-klassiline, millest 3 nooremast klassi moodustavad alama ja 2 vanemat klassi kõrgema astme. Kool, mis ühendab 4 astet algkooli ja 5 astet keskkooli, valmistab ette ülikoolile. Linnades on kooliprogramm tööstuslik ja maal põllumajanduslik.

Vanus kooli astumisel ja kooli lõpetamisel.

	Vanus kooli astumisel		Vanus kooli lõpetamisel
	Algkooli	Keskkooli	
Austria	6	10	18
Belgia	6	12	18
Bulgaaria	5, 8	11, 12	18, 19
Eesti	8	14	19
Hispaania	6	11	17
Hollandi	6	12, 13	19, 20
Iirimaa	6	12	18
Inglismaa	5, 6, 7	10, 11	16, 17, 18, 19
Islandi	7	14	20
Itaalia	5, 6	9, 10	17, 18
Jugoslaavia	6	10	18
Kreeka	6	12	18
Leedu	6, 7	9, 10, 11	17, 18, 19
Läti	6	12, 14	18
Luksemburg	6	12	19
Norra	7	12, 13, 14	19, 20
Poola	7	11, 14	19
Portugal	7	11	18
Rootsi	7	11, 13	18, 19, 20
Rumeenia	7	11	18, 19
Saksamaa (Preisi)	6	10	19
Türgi	7—11	12—16	18—22
Šveits	6, 7	11, 12, 13	17, 18, 19, 5
Tšehhoslovakkia	6	10	18

Kooliaja kestus.

	Algkooli klasse	Keskkooli klasse				
		Alam aste	Kõrgem aste	Ühine	Kokku	Kokku
Austria	4	4	4	—	8	12
Belgia	6	3	3	—	6	12
Bulgaaria	4	3	4	—	7	11
Eesti	6	2	3	—	5	11
Hispaania	5	—	—	6	—	11
Hollandi	6	—	—	5, 6	5, 6	11, 12
Iirimaa	6	4	2	—	6	12
Inglismaa (mitmesugune eri koolides)	4, 5	5, 6, 7	2	—	7, 8, 9	12
Islandi	6	3	3	—	6	12
Itaalia	5	5, 43	3, 44	—	8, 8, 7	12, 13
Jugoslaavia	4	4	4	—	8	12
Kreeka	6	—	—	6	6	12
Leedu	4	2	6	—	8	12
Läti	8	—	—	4	4	12

	Keskkooli klasse					Kokku	Kokku
	Algkooli klasse	Alam aste	Kõrgem aste	Ühine	Kokku		
Luksemburg	6	3	4	—	7	13	
Norra	5, 6, 7	4, 4, 3	3	—	7, 7, 6	12, 13, 13	
Poola	4	3	5	—	8	12	
Portugal	4	5	2	—	7	11	
Rootsi	4, 6	4, 3	4, 4	—	8, 7	12, 13	
Rumeenia	4	4	4	—	8	12	
Saksamaa	4	—	—	9	9	13	
Türgi	5	—	—	6	6	11	
Šveits	4, 6, 6	2, 3, 3	6, 4, 4	—	9, 6, 7	13, 12, 13	
Tšehhoslovakkia	4	4	4	—	8	12	

Koolijuhataja.

Koolijuhataja suhtes on asutud enamikus maades seisukohale, et poeglaste koolis oleks meesjuhataja ja tütarlaste koolis naisjuhataja, segakoolis olgu kas mees- või naisjuhataja. Õppejõudude suhtes ollakse arvamusel, et tütarlaste keskkooles peaksid ülekaalus olema naisõppejõud, kuna poeglaste keskkooles jälle meesõpetajad. Üldiselt ei peeta soovitavaks, et oleksid ainult nais- või meesõppejõud, sest siis oleks kasvatus liiga ühekülgne.

Järgnev tabel näitab eri maade seisukohta tütarlaste keskkoolide juhataja asjus.

Austria	Mees,	naine
Belgia	—	naine
Bulgaaria	Mees,	naine harva
Eesti	Mees,	naine harva
Hollandi	—	naine
Iirimaa	—	naine
Inglismaa	—	naine
Itaalia	Mees,	tütarlaste keskkooles ei ole
Jugoslaavia	Mees,	naine harva
Kreeka	Mees,	—
Leedu	Mees,	naine
Läti	Mees,	naine
Norra	Mees,	naine
Poola	Mees,	naine
Rootsi	—	naine
Rumeenia	—	naine
Saksamaa	Mees,	naine
Türgi	Mees,	naine
Šveits	Mees,	—
Šoti	—	naine
Tšehhoslovakkia	Mees,	naine
Ainult naine		7 riigis
Mees, naine võrdselt		7 „
Mees, naine harvem		3 „
Ainult mees		2 „ (siia ei ole arva-

tud Itaalia, kus tütarlaste keskkooles ei ole).

Põllutöö oskusainete õpetamisest täienduskooles.

Vold. Toom.

Et meil põllumajandusliikude ainete õpetamisel domineerivad mitte ainult teadmused, vaid ka mõnikord oskuste edasiandmisel loengud, s.o. õpetaja jutustus ja aine omandamise kontrolliks õpilase jutustus järgmisel tunnil või pikema vaheaja järele kirjalik töö meeldejänu faktidest, siis tahan puudutada selle ala metoodilist külge seotult õpetusega täienduskooles.

Teatavasti on poiste täienduskooles teadmuste ja oskustele pühendatud aega peaaegu võrdselt, millest näha, et õppekava koostaja on oskusi küllaldaselt hinnanud. Nimetatud asjaolu tuleks ka vastavalt tegelikus koolitöös rõhutada. Kuna teadmused soodustavad oskuste õppimist, siis tuleb ka teadmuste jätta vääriline koht õpetuses, olgugi et meie oskused seame aukohale. Arvestades öeldut on küllalt tähtis oskuste õpetamisel meetodi küsimus kui ka oskuste õpetamiseks võimaluste loomine.

Tegelikkude tööde korraldamiseks on täienduskooles, millised omavad koolitalu, neli võimalust: 1) koolitundide ajal, 2) suvevaheajal koolis, 3) koolis õppetöö ajal väljaspool normeeritud õppetunde ja 4) õpilase kodutalus.

Kõige enam aega on õppekavas ette nähtud oskuste õppimiseks koolitalus, milline on kõige vastuvõetavam moodus. Koolitöö ajal koolitalus on võimalik korraldada tööd loomapidamise alal, põllutööriistade ja sõidukite osa, ehitustööd, metsatööd ja osa põllu ja aiatöödest, kuna tööd turbarabas ning osa aia- ja põllutöödest jääb koolitöö vaheajaks. Osa neist töist võib tööõpetuse tundides teha, nagu mollide valmistamine, päitsete tegemine, kanala sisseseade jne., sest tegelikkude talutööde alal annab end ajapuudus ikka tunda. Ka on õppekavas see moodus võimaldatud.

Teatud teema ehk toimingu läbiviimisel, milline võib kesta tunni, kaks või kauem, tuleb kõigepealt üles seada eesmärk, ja siis valmistada õpetamise plaan. Tuntud põllumajandusliikude ainete metoodik James Berry soovib õpetuse protsessi jagada nelja õpetuse astmesse teema ehk toimingu läbitöötamisel.

I aste on sissejuhatus ehk *e t t e v a l m i s t u s*. See on mõeldud huvi äratamiseks aine vastu. Ettevalmistusel tuleb õpilastele tunda anda, et probleemi lahendamine on väga tähtis, nii et õpilane eneses otsuse teeb ainet korralikult omandada. Sellel õpetuse astmel häälestame õpilased aine vastuvõtmiseks. Õppeviisidest tuleks tarvitusele vaba õppejutt, õpilaste küsimused, õpetaja selgitusi aine väärtuse kohta, demonstratsioonid ja illustratsioonid.

II aste on teadmuste andmine ehk *e t t e k a n n e*. Sellel astmel õpilased omandavad oskused, millised olgu elulised, et neid

elus oleks võimalik kasutada. Tuleb hoolitseda, et õpilased võtaksid vastu teadmusi mitme meele abil, sest mida enam aju keskmeid võtab osa uue mulje saamisest, seda sügavam on õpetus. Õppeviisidest tuleb siin tarvitada individuaaltööd, demonstratsioone, õpikäike, seletusi ja illustratsioone.

III aste on praktiline süvendamine ehk r a k e n d u s. Siin II astmel omandatud teadmused tulevad kasutamisele, täiendamisele ja süvendamisele. Eelmisel astmel õpetusse jäänud tühikud täidetakse siin ja töö ühtlustatakse õpetaja kaasabil. Sellel astmel õpilane harjutab endale tööskuse võimalikult täielikult kätte, lahendab ise praktiliselt probleemi.

IV aste — k a t s e. Selle eesmärgiks on selgitada, kas õpilased on ainest küllaldaselt aru saanud, kas nad oskavad töid iseseisvalt läbi viia ja oma oskusi õigel kohal ja õigel ajal tarvitada. Õpilased sellel astmel demonstreerivad oma oskusi õpetaja ees, millest ka õpilased võivad osa võtta. Õpetaja kontrollib ja arvustab vaadeldes või tarvitab kontrolliks mõnd teist sobivat meetodit.

Kõigepealt tuleb õpetajal teha analüüs toimingu kohta, milles on märgitud, mida õpetatakse, missuguseid probleeme lahendatakse ja siis arvestades eelolevat kokku seada õpetamise plaan.

Olgu võetud näitena täienduskooli tegelikkude tööde kavast toiminguna nr. 34 — päitsete, töörangide ja ohjade valmistamine. Siin kujuneks õpetamise plaan järgmiseks:

Ettevalmistus. 1) Luua õpilasele kujutus halbadest hobuseriistadest, vaadeldes viletsaid hobuseriistu kui ka nende tarvitamise tagajärgi hobuse juures.* Selgitada nende vigu.

2) Näidata häid hobuseriistu ja selgitada, millised need peavad olema ja mispärast.

3) Sisendada õpilasesse soov hobuseriistad korras pidada ja häid hobuseriistu valmistada.

Ettekanne. 1) Õpetaja selgitab, missugust materjali tuleb hobuseriistade valmistamiseks tarvitada, demonstreerides head ja võimalikult ka halba materjali.

2) Näitab ette üksikult iga töövõtte ja tööriista tarvitamise ja selgitab igakord, millised tulemused on ühel kui teisel töövõttel. Samal ajal põimub sellesse astmesse ka kolmas aste:

Rakendus. Siin õpilased valmistavad hobuseriistu ja harjutavad tööriistu tarvitama õpetaja järelevalvel. (Peab rõhutama, et iga töö olgu tehtud võimalikult hoolikalt. Ühtki tööd ei või enne arvesse võtta, kui ta on tehtud korralikult. Ka olgu töö küllalt intensiivne. Parem intensiivselt töötada

* Korralikus koolitalus muidugi katkise kaela ja seljaga hobuseid ei ole.

lühemat aega kui lihtsalt aega viita, nagu see praktiliste tööde juures koolides ette tuleb.)

Katse.

Siin õpetaja ja õpilased arvustavad töid, leiavad nende vigu ja häid külgi. Õpetaja hindab õpilaste töö tulemusi. Lõpuks kasutatakse valmistatud hobuseriistu kooli- või õpilaste vanemate majapidamistes.

Sarnaselt tuleks käsitleda pea kõiki tegelikke talutööde all ette nähtud töid. Ruumi kokkuhoiu mõttes pole võimalik rohkem näiteid tuua.

Teine rühm töid nõuab õpilaste viibimist kooli juures õppetöö vaheajal — suvel. Et terveks suveks õpilaste kooli juurde jätmise on raske, siis tuleks neid kokku kutsuda teatavatel perioodidel. Sellisteks töödeks on juurvilja juures võitlus maakirbu ja naerimardikaga; hiljem harimine ja harvendamine. Tutvumine ristikukärsakaga ja tolmutajate tegevusega õitsemise ajal; samal ajal ka kamara hindamine ja heintaimede määramine (viimast tuleb mitu korda suve jooksul teha). Edasi kõrsvilja põllul nõgipeade, tungaltera, laikhaiguste, roostete jt. tundmaõppimine. Suve lõpul kartulipõllul mädanikkude tundmaõppimine ja võtmise ajal mädanikkude, kärnatõve, rukkiusside, traatussidega jt. tutvumine. Viljapuuaias haiguste ja kahjuritega tutvumine.

Toon siin ka teise rühma tööde kohta õpetamise plaani. Selleks võtan toimingu täienduskoolide õppekavast lk. 29 — kõik kartulipõllule b.

Eesmärk: Kartuli haiguste ja vaenlaste tundmaõppimine ja nende tõrje.

Ettevalmistus. 1) Sideme loomine eelmise, kasvamise ajal ettevõetud käiguga; mädanikkude bordoovedelikuga pritsimise tagajärgede vaatlemine.
2) Missugusel määral rukkiuss, traatuss, kärnatõbi rikuvad saaki. Missugusel määral vähendavad saaki.

Ettekanne. Õpetaja demonstreerib haigusi kui ka vaenlasi, selgitab nende arenemiskäiku igal üksikult ja tutvustab tõrjevahenditega.

Rakendus. Õpilased otsivad ise kahjustatud taimede osi, vaatlevad haigusi ja tutvuvad kahjuritega. Võitlusvahendeid kasutatakse sel määral kui võimalik kohe, kuna osa tõrjevahendeid nagu vastav harimine oli enne ja osa, nagu seemne valik ja haigete mugulate eraldamine ning bordoovedelikuga pritsimise tagajärgede arvestamine, tuleb ajaliselt pärast.

Katse. Õpetaja kontrollib, kas aine küllaldaselt omandatud. Õpilased vaatavad järele kodused põllud ja

annavad õpetajale aru oma tööst. Samuti kasutavad tõrjevahendeid.

Üldse õppekavas ei ole ette nähtud praktilisi töid koolitöö ajal väljaspool normeeritud õppetunde. Arvatavasti on kardetud õpilaste ülekoormamist. Mõningaid töid võiks siin siiski korraldada, nagu veiste ja kanade toitmist ühes hoolitsemisega ning söödakulude arvestamisega, sest suvel kodus seisab sageli kanala praktika ainult mõne muna ära korjamises ja veiste sööda arvestamine karjaskäimises. Pealegi on veiste suvise sööda hindamine lihtsam ja vähem tähtis kui talvine. Küll aga tuleks karjakopliite asutamise, korraldamise ja hoolitsemisega põhjalikumalt tutvuda, kasutades selleks kooli kui ka ümbruskonna talunikku kopleid. Arvan, et ei tee õpilastele erilisi raskusi ka talvel väljaspool õppetööd mõni nädal selleks kasutada, et hommikuti või õhtuti mõni tund tallis või kanalas töötada.

Neljandaks veel suvine praktika kodus õppeprojekti täitmise näol taimikasvatases, loomakasvatases ja aianduses. Siin tuleb õpilasel töötada koolis koostatud tööjuhatause järgi iseseisvalt, mis kasvatab õpilases ettevõtlikkust, iseseisvust ja seob õpetust tegeliku eluga. Nende tööjuhataste või õigem õppeprojektide kohta on üles seatud järgmised väga olulised nõudmised:

Õppeprojekt olgu kutseharidusliku tähtsusega tulunduslik ettevõte, milline seotud tihedalt koolitöö ja eluga. Et õppeprojekti teostamine sünnib kohalikkudes oludes, annab võimaluse õpilasel iseseisvalt läbi teha kõik tööd, mis esinevad üksiku majapidamisharu korrastamisel, siis on ta suure kasvatusliku väärtusega. Õppeprojekti läbiviimiseks muretsetagu aegsasti vanemate luba. Ettetulevad tööd teeb õpilane ise, samuti muretseb kapitali. Õpetaja siin kontrollib õpilase tegevust igal sammul. Vaatab, et projekt oleks kohaselt valitud, kontrollib selle täitmist ja on õpilasele vajaduse korral abiks. Projekti ei tohi pooleli jätta, mis pedagoogiliselt mõjub väga halvasti. Projekti läbiviimise järele tuleb esitada täielik aruanne. See üldjoontes.

Toon näitena ühe baconi kasvatamise projekti üldjoontes. Projekti esimene osa on töökava ja eelarve.

- 1) Koht, kus õpilane kavatses projekti täita.
- 2) Mida soovitakse ette võtta.
- 3) Millistel kaalutlustel on just baconi kasvatus valitud proj.
- 4) Kokkulepe vanematega (ruumid, toitained, raha).
- 5) Ruumide korraldamine (puhastamine, aluspõhu muretsemine, küna valmistamine).
- 6) Kohase tõu valik.
- 7) Millal ja kust porsas osta.
- 8) Kuidas toidetakse ümbruskonnas sigu ja kuidas kavatses õpilane seda teha.
- 9) Söödaratsiooni kokkuseadmine.

- 10) Söötmise ja söötmise aeg.
- 11) Haigustest hoidmine ja sea tervise eest hoolitsemine.
- 12) Juurdekasvu kontroll.
- 13) Kuidas realiseerida.
- 14) Missugust tulu loodetakse saada.

Eelarve.

Kulud:	Tulud:
Talli üür isale —	Sea müügist —
Laudariistade amortisat. —	Sõnnik —
Põrsa ostm. laenat. raha % —	
Toitmine —	
Aluspõhk —	
Muud —	
Kokku kr. —	Kokku kr. —

Jääb õpilase tulu: kogusaak — kulud = Kr.

Projekti täitmisel peab õpilane pidama raamatut ja päevikut, mille järgi on võimalik aruannet valmistada. Raamatuks sobib harilik koolivihk, mille esimesele leheküljele õpilane kirjutab nime, vanuse, elukoha ja ettevõtte nimetuse. Samuti ettevõtte alguse ja lõpu. Vihk tuleb jagada kolme ossa ja joonida järgmiselt:

Tööde register.

Kuup.	TÖÖ NIMETUS	Töötundide arv			Märkmeid
		Enese	Võõraste	Hobuse	

Kassaraamat.

Kuup.	Tulu nimetus	Kr.	S.	Kuup.	Kulu nimetus	Kr.	S.

Majanduse raamat.

Sellesse märgitakse kõik ained ja materjalid, mille saamise või andmise ajal pole välja antud ega saadud raha.

Kuupäev	Ettevõttest saadud (asja nimetus)	Kaal	HIND		Märkmeid	Kuupäev	Kuhu antud (asja nimetus)	Kaal	HIND		Märkmeid
			Üksuse hind	Kogu hind					Üksuse hind	Kogu hind	

Viimasele leheküljele tehakse lõpparve.

Kogukulu. 1) Tööraamatu järgi:

Enese töö . . . tundi à . . . s.	Kr. . . .	snt. . . .
Võõraste t. . . tundi à . . . s.	Kr. . . .	snt. . . .
Hobuse t. . . tundi à . . . s.	Kr. . . .	snt. . . .
Väljaminekud kassar. järgi	Kr. . . .	snt. . . .
Väljam. majanduse raam. järgi	Kr. . . .	snt. . . .
Kokku	Kr. . . .	snt. . . .

Kogutulu. 1) Tulu kassaraamatu järgi

Tulu kassaraamatu järgi	Kr. . . .	snt. . . .
Majand. raam. järgi välja antud	Kr. . . .	snt. . . .
Tagavarad	Kr. . . .	snt. . . .
Kokku	Kr. . . .	snt. . . .

Kogusaak — kogutulu = õpilase tulu.

Tulu — õpilase töötasu = puhaskasu.

Tulu: õpilase töötundidele = õpilase töötunni tasu.

Päevaraamatu ja lõpparve järgi tuleb koostada aruanne.

Aruandes tuleks märkida järgmised asjad:

- 1) Õpilase nimi, vanus, elukoht ja ettevõtte nimetus.
- 2) Kuidas korraldati ruumid.
- 3) Millal ja kust osteti põrsas, missugust tõugu.
- 4) Toitmise ajad ja kuidas toideti.
- 5) Kuidas kontrolliti juurdekasvu, missugused olid tagajärjed.
- 6) Missugused haigused esinesid.
- 7) Millal ja kuidas realiseeriti.
- 8) Kui suur oli puhaskasu ja töötunni tasu.
- 9) Mida õpiti juurde projekti teostamisel.
- 10) Kas õpilane sooviks veel mõnd projekti teostada.

Sellisel võib taimekasvatuse ja aianduse praktilist osa väärtuslikult täiendada. Ühtlaste projektide juhul on soovitatav asjale anda võistluse iseloom, mis virgutab õpilasi enam tööle.

- Kirjandust: 1) Дж. Берри. Методика сельскохоз. уклона в американской школе. Москва, 1926.
- 2) Prof. G. Smith. — New Methods in Teaching Vocational Agriculture. New York, 1926.
- 3) A. Oja. Juhend maa tulundusklubide liikmeile. „Agronoom“, Tallinn, 1930.

Kooliuuendusnrk.

Ajaloo õpetamisest 4. õppeaastal.

Victor Ortlich.

Mõtted selle üle, kuidas algkooli 4. klassis käsitleda ajalugu, lähevad lahku. Ühed pooldavad ajaloolisi jutustisi, milles tegelesed „teevad ajalugu“, teised aga esitavad ajaloolist materjali enam „teaduslikult“, muidugi aga arvestades ka siin lapse psühholoogiat. Nii on meil ka õpikud kahesugused: J. Parijõe „Möödunud ajad jutustavad“ on rajatud esimesele printsiiobile ja J. Adamson'i „Jutustisi kodumaa ajaloost“ viimasele.

Tööd viia läbi Parijõe õpiku järgi on kergem, kuna suur töö on tehtud „Uusi teid algõpetuses“ antud tööjaotuse ja tööjuhatus-tega. Veidi halvemas seisundis on need, kes pooldavad „teaduslikku“ käsitusviisi. Nii mõnigi loobub endisest õpikust ja siirdub uuele. Seda siiski ainult seepärast teha ei maksa, kuna leidub küllalt materjali õpilastele individuaalseks tööks töötades Adamson'i õpiku järgi.

Siinjuures heidame kohe kõrvale igasuguste piltide kopeerimise raamatust ja muu sellelaadilise joonistamise. Joonistamine jäägu joonistamistunniks! Katsume anda õpilastele väärtuslikumat tööd ajaloost.

Adamson'i õpiku viimasēs trükis on antud iga jao lõpus hulk küsimusi. Neid aga tarvitada harilikus tunnis palju ei saa. Küsimus muutub tüütavaks, eriti siis, kui ka kordamisel õpetaja aina küsib. Sealt saab aga küll materjali testide koostamiseks. Vahetevahel võime siiski vahenditult anda mõningaid neist vastamiseks.

Ajalugu katsub leida olenevust sündmuste vahel. Raske on seda leida 4. klassi õpilasel, kuid teataval määral siiski. See ongi „teaduslikkude“ ajalooõpikute väärtus, et neist on kergem olenevust sündmuste vahel heida. Siin tarvitades sõnalist skeemi jääbki ainult sündmuste kondikava, mis üsna selgesti näitab põhjuslikku olenevust.

Allpool esitan mõningaid jooksvas töös kujunenud tööjuhatusi, milles on katsutud anda loovat tööd õpilasile, samuti viia neid ligemale põhjuslikkuse mõistmisele. Õpikuna on tarvitatud J. Adamson'i „Jutustisi kodumaa ajaloo“.

1. Eestlased rändavad Läänemeremaile.

1. Loen õpikust lk. 28, punkt 1.
2. Tutvun Euroopa kaardil esivanemate esialgse asukohaga (õpetaja kaasabil).
3. Mõõdan: mitu km otsejoones umbes on sinna. Märgin selle vihku.
4. Tutvun kaardiga õpikus, lk. 29.
5. Joonistan kaustikusse kurelaste, liivlaste ja eestlaste asukoha visandkaardi. Seks joonistan kõige enne kaardijooned.
6. Värvin eestlaste, liivlaste, kurelaste asukoha eri värvidega, jättes teiste rahvaste (lätlaste, leedulaste) asukohad värvimata. Linnad jätan märkimata. Kirjutan kaardile allkirja.

Mõtlemiseks: Millise aastaarvuga kirjutada 4000 a. tagasi? Mitu aastat umbes on juba eestlased Läänemeremaal? Mitu aastat kulus rännakuks?

7. Arvutan, mitu päeva kuluks jalarännakuks esivanemate esialgsesse asukohta, kui päevas käia 40 km.

Aeg: 2 tundi.

2. Sakslaste ilmumine.

1. Loen õpikust lk. 42: „Sakslaste ilmumine“ kuni „Piiskopp Albert“.
2. Joonistan Saksa keisririigi valitsemise skeemi.

KEISER

(peaseenior)

keisri läänimehed (vasallid)

k-r-a-h-v-i-d

(seeniorid)

k-r-a-h-v-i-d-e l-ä-ä-n-i-m-e-h-e-d.

3. Tutvun kaardil sakslaste kaubateega Venemaale.
4. Vaatlen pilte tolleaegseist sakslaste linnadest.

Mõtlemiseks: Missugused olid siis eestlaste linnad? Mis tähtsus oli eestlaste linnadel? sakslaste linnadel?

5. Selgitan, mis tähendab XII sajand.

Seks kirjutan:

0—100 a. pärast Kr. sündi — I sajand

101—200 a. „ „ „ — II sajand

201—300 a. „ „ „ — III sajand

jne. kuni XX sajandini.

6. Märgin kaustikusse, missuguste aastate vahel oli XII sajandi II pool.

Missugune sajand on praegu ja missugune pool sellest?

7. Märgin kahte veergu tollaegsed vahetuskaubad — ühte liivlaste, teise sakslaste omad:

V a h e t u s k a u b a d

liivlasil: \longleftrightarrow sakslasil:

8. Märgin samuti kahte veergu liivlaste (eestlaste) ja sakslaste sõjariistad:

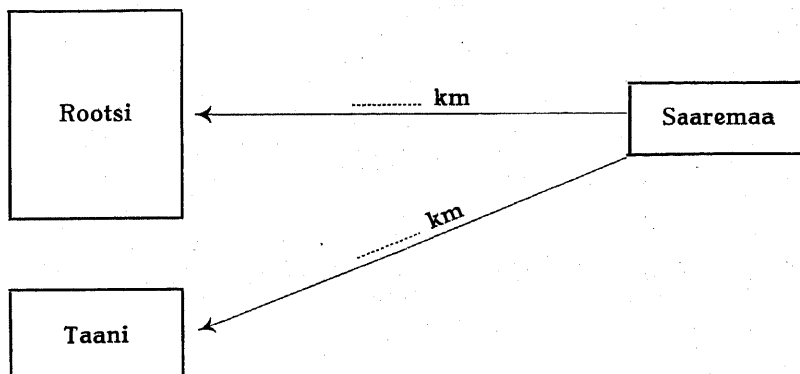
S õ j a r i i s t a d

liivlasil (eestlasil): sakslasil:

Mõtlemiseks: Miks liivlased lasksid endid nii ruttu ristida. Aeg: 2 tundi.

3. Saarlaste allaheitmine.

1. Loen õpikust lk. 47—48 ja lk. 130: „Saarlaste allaheitmine“.
2. Vaatlen kaardilt, kus asuvad maad, kuhu tegid saarlased röövretki. Mõõdan kaugusi. Märgin vihku:

Mõtlemiseks: Mille poolest sarnanesid saarlaste laevad praegusaja laevadega? Mille poolest erinesid? Tuletan meelde hiljutisi laevade hukkumisi Läänemeres.

3. Märjgin vihku, millal purustati mandril eestlaste võim ja millal asusid sakslased sõjaretketele saarlaste vastu.

Mõtlemiseks: Miks ei vallutatud Saaremaad ennem?

4. Märjgin Saaremaa kaardile maalinnad. (Kaardil olgu nähtav ka osa mandrist Pärnu linnaga.)

5. Märjgin noolega sakslaste sõjaväe liikumissihi.

6. Varustan kaardi allkirjaga ja kleebin ta töövihku.

Mõtlemiseks: Sakslastega kaasas oli sõjaretkel saarlaste vastu lätlasi, liivlasi, eestlasi. Miks viimased kaasa läksid?

Aeg: 1 tund.

4. Madisepäeva (Paala) lahing.

1. Loen õpikust lk. 49—52.

2. Märjgin kontuurkaardile muistsed maakonnad!

3. Värvilise pliiatsiga kriipsutan alla nende maakondade nimed, mis võtsid osa 1211. a. Lembitu tasuretkest.

4. Kriipsutan kaardil samavärvi pliiatsiga rüüstamiskohad, näidates noolega ka teekonnad sinna.

5. Kirjutan õpikus esinevatele kohtadele nimed juurde.

6. Kirjutan kaardile pealkirja ja kinnitan kaardi vihku.

7. Joonistan vihku, kuidas asetsesid Madisepäeva (Paala) lahingus sakslaste, lätlaste, liivlaste ja eestlaste tugevamad ja nõrgemad väeosad üksteise vastu. Väed kujutan punktidest koosnevadena.

8. Kirjutan skeemi alla: „Madisepäeva lahing“ ja vastava kuu-päeva ja aastaarvu.

Aeg: 1—1,5 tundi.

5. Elu lossides (kokkuvõte).

1. Loen õpikust lk. 60, punkt 3.

2. Märjgin vihku:

Ordulossid.

1. Ülesanne:

1. maa kaitsmine välisvaenlase vastu,

2. rahva võimuse hoidmine.

2. Tegevus lossides:

Lossiülem

üldjuhtimine.

Vanemad ordurüütli

1. juhtimine, 2. kohtupidamine talupoegade üle,

3. maksude kogumine.

Nooremad ordurüütli

1. majapidamise (veskid, sepikojad, kalastus) juhtimine.

käsitööde tegemine.

Käsitöölised

mustem töö.

Teenijad

3. Sissetulekud:

1. talupoegade maksustamine,

2. kaubitsemine,

3. käsitöö,

4. röövretked Venemaale.

L ä ä n i l o s s i d :

1. Tegevus:

Mõisnikupere (mõisa- igasugune lõbutsemine (jaht, härra, -proua, lapsed, peod, külaskäigud). sugulased)

Mõisahärra

1. üldjuhatust,
2. kohtupidamine talupoegade üle, koduse majapidamise üldjuhatust.

Mõisaproua

Ametnikud

1. tööde tegelikud juhid,
2. maksude sissenõudjad talupoegadelt.

Teenijad

1. sisemine töö lossis,
2. hoolitsemine mõisnikupere eest.

Talupojad

1. töö mõisas,
2. töö mõisapõllul.

2. Sissetulekud:

1. talupoegade maksustamine,
2. saak talupoegade haritud põllult,
3. karjapidamine.

Aeg: 1,5 tundi.

Märkus: Õpilastele antakse töökavana vaid selle töö vasem pool. Parema poole täidavad õpilased ise.

6. Eesti ajalugu (kontuur-) kaartidel.

- I. Üldmärgmeid: 1. Igale riigile (Eesti, Rootsi, Poola, Taani, Vene, ordu- ja piiskopimaad) valin isesuguse värvi (7 värvi üldse!), mis kõikidel kaartidel jääb samaks.
2. Iga kaardi varustan aastaarvudega, mis näitavad, kaua kestis kaardil märgitud olukord.
3. Värvitud alale kirjutan nähtavalt riigi nime.

II. 1. kaart: kuni 1227. a.

Kogu praegune Eesti pindala eestlaste, välja arvatud Petserimaa kagu-ida nurgake ja Narva jõe tagune ala, mis Vene all. Märgin kaardile ka muistse iseseisvusaja maakonnad. (Kaart õpikus lk. 30.)

2. kaart: 1227.—1347. a.

Taani: praegune Harju- ja Virumaa.

Vene: Petserimaa kaguosa Piusa jõeni ja Narva jõe tagune ala.

Ordumaa: Hiiumaa põhjaosa, Saaremaa idaosa ($\frac{1}{2}$), Muhumaa, Viljandimaa, Pärnumaa (loodeosata), Valgamaa lääneosa (V. Emajõeni) ja Tartumaa põhjaosa.

Piiskopimaa: ülejäänud (Hiiumaa lõunaosa, Saaremaa lääneosa ($\frac{1}{2}$), Läänemaa, Pärnumaa loodeosa, Tartumaa (põhjaosata), Valga-

maa idaosa, Võrumaa ja veidi Petseri-
maad).

3. kaart: 1347.—1561.

Nagu 2. kaart, kuid Taani osa (Harju- ja Virumaa) on ordu käes.

4. kaart: 1561.—1570.

Rootsi: Harju-, Järva- ja läänepoolne Virumaa.

Poola: Viljandi-, Pärnu- ja läänepoolne Valgamaa.

Taani: Lääne-, Saare-, Muhu- ja Hiiumaa.

Vene: Ida-Viru-, Petseri-, Võru-, Tartu- ja Ida-Valgamaa.

5. kaart: 1570.—1583. a.

Rootsi: on endisele juurde saanud Lääne- ja Hiiumaa.

Poola: endine.

Taani: Saare- ja Muhumaa.

Vene: endine.

6. kaart: 1583.—1629. a.

Rootsi: sama, mis 1570.—1583. a., juurde Ida-Virumaa.

Poola: on endisele saanud juurde Tartu-, Võru- ja Lääne-Valgamaa.

Taani: Saare- ja Muhumaa. (Endine).

Vene: Petserimaa Piusa jõeni.

7. kaart: 1629.—1645. a.

Rootsi: kogu Eesti manner (Lääne-, Harju-, Järva-, Viru-, Pärnu-, Viljandi-, Valga-, Tartu- ja Võrumaa) ja Hiiumaa.

Taani: Saare- ja Muhumaa.

Vene: Petserimaa Piusa jõeni.

8. kaart: 1645.—1721. a.

Rootsi: kogu praegune Eesti (välja arvatud osa Petserimaast).

Vene: Petserimaa Piusa jõeni.

9. kaart: 1721.—1918. a.

Vene: kogu praegune Eesti.

10. kaart: 1918.—p r a g u s e n i.

Jälle iseseisev Eesti Vabariik.

Aeg: 5 tundi.

Märkus: 10-kaardiline jaotus peaks olema küllaldane 4. õppeaastale. Kaartideks sobivad „Töökooli“ Eesti kontuurkaardid odavuselt (1 sent tükk) ja suuruselt. Kõik kaardid valmistatakse ajaloo käsitluse kõrval järk-järgult. See töö on mõeldav ka kordamisena kevadel. Soovitav on kaartidele muretseda kaaned ning köita nad ühte. Nii saame piltliku ülevaate Eesti ajaloost.

Pisiasju klassitöös.

Plaanimäng.

(III klassile plaanilugemise harjutamiseks.)

Aug. Peerna.

Klassitöa (või ka mänguruumi) plaan joonistatakse silma-mõõdu abiga tahvlile. Joonistab kas õpet. ise (aja võitmiseks) või õpilasi. Seal on märgitud ka erilised üksikasjad: paberikorv, lambi asukoht jms. peale pinkide, tahvli, kapi jm. plaanis hariliku. Plaani kõrvale joonistatakse klassi külgvaates läbilõik ja sellele samuti külgvaates pink, laud, tool, kapp, aken, lamp jm. erilised klassis olevad ja põhiplaani märgitud asjad.

Nüüd algab mäng. Võetakse väike ese, mida hõlpus igasse kohta peita (nael, sulg, kriiditükike vm.) ja „tutvustatakse“ seda klassile. Selle järel loosi abil või ka muul viisil määratakse esimene väljamineja. Sissejäänud lepivad kokku, kuhu ese peita. Peidetakse ja märgitakse värvilise kriidiga ristikese kujul eseme peidukoht põhiplaani ja ta kõrgus pörandalt läbilõikel. Nüüd kutsutakse väljasoleja sisse — ja kogu klass on põnevas ootuses, kui ruttu leitakse peidetud ese. Otsija muidugi peab põhiplaani abil leidma peidupaiga piirkonna ja küljevaate abil seal tabama otsitava. Ese leitud, määratakse uus otsija, ja mäng jätkub.

Oma mitmeaastase kogemuse põhjal III klassis olen leidnud, et see mäng ikka köidab õpilasi, ka muidu tuimemaid. Et mängu teha kõigile jõukohaseks, vastavalt iga võimeile, võib õpetaja peitmise ajal oma nõuandva sõnaga peitjaid mõjutada (tõelist põhjust nimetamata), et tragimale otsijale oleks leidmine raskem, nõrgemale — lihtsam.

Sama põhiplaani abil saab teha teistki mängu: märgitakse noolekete abil mingi marsruut klassis, lihtsam või keerukam, ja lastakse mitmeil õpilasil see läbi käia — algpunktist alates, keskelt alates või lõpust vastuksa. Edasi: võib sinna kombineerida mõned tegevusedki ühes või teises paigas ja need leppemärkidega kanda plaanile. Õpilane muidugi mängu täitmiseks „loeb“ plaani — kas kogu tegevuseks, kui lihtsam juhtum, või ühe osa täitnud, seisatub ja „loeb“ järgmiseks osaks juhise.

Luuletisvorm pildina.

Aug. Peerna.

Algkoolis luuletisi käsitades olen ajuti rakendanud graafilist võtet, et teha luuletiste kompositsioonilist külge eriti reljeefseks. Võtte selgituseks siin kaks G. Suits'u luuletist (Ühtemoodi sõnas-
tatud read ühtemoodi märkidega, riimid samuti):

A A A A A A A A A
 iiiiiiiis
B B B B B B B B B B
 eeeeeeees
B B B B B B B B B B
 ooooooooop
D D D D D D D D D D D
 aaaaaaap
D D D D D D D D D D D
 hhhhhhhv
E E E E E E E E E E E
 kkkkkkkv
E E E E E E E E E E E
 mmmmmmõ
G G G G G G G G G G
 rrrrrrrõ
A A A A A A A A A A A
 iiiiiiiis
B B B B B B B B B B B
 eeeeeeees

M M M M M M M M U
t t t t t t t t t t t =
v v v v v v v v v v =
M M M M M M M M M U

S S S S S S S S S S S X
p p p p p p p p p p p +
n n n n n n n n n n +
S S S S S S S S S S S X

O O O O O O O O O X
l l l l l l l l l l l l l :
b b b b b b b b b b b :
O O O O O O O O O X

H H H H H H H H H H H Ü
z z z z z z z z z z z —
u u u u u u u u —
H H H H H H H H H H H Ü

Näidetes on ridadena kasutatud tähti, valides huvitava-vormilisi. Nende aset võivad täita ka muud, vabalt kombineeritud märkide read — kui töö toimub visandlikult klassitahvilil või õpilaste töövihikuis. Kui asi aga suudab äratada huvi õpilasis, siis võib ridu trükkida värviliselt, kartulilõikudega (iga rida muidugi eri mustermotiiviga), s.o. kartulitrüki tehnikat abiks võttes (mis-sugune peaks loodetavasti olema laialt tuntud*). Joonistamises vilunudad õpilased võiksid read joonistada ka käsitsi, mis annab ornamendimotiivide kasutamiseks ja värvivarjundite kombineerimiseks painduvamaid võimalusi ja tulemuseks — erilaadilisi ilustamisesemeid klassiseinale.

* Kartulitrüki tehnika mõne erilise võtte üle on nende ridade kirjutaja avaldanud artiklikesi „Eesti Naise“ kaasandes: „Väikeste Sõber“ nr. 2 ja 4 1933.

Kirjanduse arvustusi ja ülevaateid.

D. Koppel — S. Sütt. „Kooli-atlas II“. Keskkoolidele. Kolmas trükk. Tartus, 1933. „Orioni“ kirjastus. H. Laakmanni trükk. Hind ?

Käesolev keskkoolide kaardistik sisaldab kõik need kaardid, mis samade autorite algkoolide kaardistik ja peale selle veel rea peaning lisakaarte ja II kaanel 12 näidet kaardivõrgu kujundamisest. Atlase formaat on sama, mis algkoolidegi atlasel. Kaaned ja välimus on hoopis kenamad ja maitsekamad kui algkoolide kaardistikul. Kõnesoleval atlasel on ka eri tiitelleht, mille teisel küljel sisujuhataja ja mõningate vigade õiendusi. Nii siis välimuselt maitsekas ja rõõmsaimeline teos.

Ka siult sobib ta oma ülesandele paremini kui algkoolide jaoks määratud väljaanne. On ju kaartide valikul ja koostamisel peetud silmas peamiselt keskkoolide vajadusi. Ainesse süvenemiseks ja samuti ka mõnesuguste iseisvate õpliaastööde sooritamiseks on antud peakaartidele lisaks rohkesti mitmesuguseid kõrvalkaarte väikeses mõõdus. Enamasti kõik kõrvalkaardid ja ka osa peakaartidestki on tehniliselt laidetamatud.

Kodumaa on käesolevas atlasel esindatud kahe pea- ja 19 lisakaardiga ning 1 geoloogilise läbilõiguga (lk. 8). Peale nende kaartide, millest oli kõne algkoolide atlase arvustuses, käesolevas keskkoolide väljaandes on veel peakaart: „Eesti poliitiline kaart“ mõõdus 1:1 500 000, kus maakonnad erivärvidega märgitud. Silma torkab sellel kaardil, et väikesed järved on kaetud sama värviga, kui antud maakondki. Erandi moodustavad Läänemere, Peipsi ja Võrtsjärve veed. Õigusepärast oleks pidanud ka teised väikesemadki järved olema märgitud sama värviga. Uutest lisakaartidest on 11 kliimakaarti (lk. 5), mis koostatud Tartu ülikooli meteoroloogia-observaatoriumi andmeil, ja topograafilised kaardid: 1) Otepää ümbrus mõõdus 1:50 000 ning 2) Vooremaa keskus mõõdus 1:100 000. Peale mainitute on veel kaks nn. reisukaart: Viru rannik (mõõdus 1:300 000) alates Rakvere—Rutja joonelt kuni riigi idapiirini ja Vooremaa keskus (samamõõdus) Tartust kuni Laiuseni. Geoloogilisel profiilil on kõrgus pikkusega võrreldes vähendatud vähevõitu. Selle tagajärjel esinevad meie „mäed“ profiilil väga teravate tippudega ning lademete langus on profiilil ka ebanormaalselt suur. Õpilaste arusaamises ähvardab see asjaolu tuua arusaamatusi. Kui algkooli atlasel geoloogilisele kaardile märkide seletuses märgitud „kvartäär“ selle värvi puudusel toob segadusi, siis keskkooli atlasel seoses mainitud profiiliga on see signatuur arusaadav ning vajalikki.

Kodumaa füüsilise peakaardi ja Tallinna ning Viljandi ümbruse topograafiliste kaartide kohta on maksvad märkused, mis tehtud nende suhtes algkoolide atlase arvustuses. Üldiselt kokku võttes võib tähendada, et atlasel antud kaardid ühes õpperaamatuse leiduvate kartogrammidega võimaldavad keskkooli õpilasele küllaldase ülevaate kodumaast.

Euroopa maid, s.o. keskkooli II klassi kursust käsitlevad kaardid lk. 9—24 ja 6 üld-euroopalist lisakaarti esimese kaane siseküljel. Neist on kaardid lk. 9—16 samad, mis algkooli atlasel. Uued kaardid on: Prantsusmaa mõõdus 1:6 000 000 (lk. 17), Apenniini, Balkani ja Pürenee poolsaared samamõõdus (lk. 18, 19 ja 20), Soome mõõdus 1:4 000 000 (lk. 21), Saksamaa ning Taani mõõdus 1:6 000 000 (lk. 24) ja 7 lisakaarti Euroopa tulundusest (lk. 22—23). Algkooli atlasest võetud kaardiga „Lõuna-Euroopa. Prantsusmaa. Doonaumaad“ (lk. 10—11) on Prantsusmaa ja Lõuna-Euroopa asetatud erilisse seisukorda: Lõuna-Euroopa poolsaarte ja Prantsusmaa jaoks on ühine kaart mõõdus 1:8 000 000 (lk. 10—11) ja peale selle veel iga mainitud „maa“ kohta ka erikaart mõõdus 1:6 000 000. Nii on siis meile vähemolulised Lõuna-Euroopa maad rohkem esile tõstetud kui näit. Skandinaavia poolsaar (selle suurimaks kaardiks on kaart mõõduga 1:12 000 000 (lk. 13) ja Inglismaa (suurim kaart mõõdus 1:8 000 000, lk. 16) ning Ungari (kaart mõõdus 1:8 000 000, lk. 11). Kahekordse Lõuna-Euroopa ja Prantsusmaa kaardi asemel oleks igatahes vajalik eri kaart Alpi mäes-

tikut ja Ungarist ning suurema-mõõteline kaart Skandinaaviast ja Inglismaast.

Tehniliselt, s.o. reljeefsuse jne. mõttes on mõned siin esmakordselt mainitud peakaardid paremad kui need, mis esinevad ka algkoolide atlases, näit. Soome (lk. 21), Apenniini poolsaar (lk. 18) jne. Kuid täiesti headeks ei saa neid siiski tunnustada. Neil kaartidel kasutatud viirutusviis ei anna head reljeefsuse muljet. — Korralikud ja osalt ka headki on Euroopa lisakaardid I kaane siselehel ja lk. 22—23. Algkoolide atlasega ühiste Euroopa kaartide kohta on ka siin arusaadavalt maksvad samad märkused, mis tehtud nende kohta algkoolide atlase arvustuses.

Välismaailmajagudele ehk keskkooli I klassi kursusele on pühendatud kaardid lk. 27—40 ja viimase kaane siseküljel. Osa neist kaartidest, näit. lk. 30—31, 37, 38—39 ja 40 on kasutatavad ka teisteski klassides kordamise, võrdluse, kokkuvõtete jne. puhul. Algkoolide atlasega võrreldes „uutena“ esinevad siin järgmised kaardid: 1) Aafrika, poliitiline, mõõdus 1:51 000 000 (lk. 33), „Põhja-Ameerika Ühendriigid“ (kaardil puudub mõõt, sisujuhatuse järgi on selle kaardi mõõt 1:24 000 000) ühes-kahe lisakaardiga pinnakasutamistest ja maapõuevaradest, tööstusest, kalandusest, 3) „Väike-Aasia“ mõõdus 1:15 000 000, 4) „India“ mõõdus 1:30 000 000 (lk. 34—35), 5) kuus lisakaarti Aasia tulundusest (lk. 36) ja 6) kaksteist näidet kaardivõrgu kujust ja kaardiprojektsioonidest (viimase kaane siseküljel).

Sisult ja tehniliselt (välja arvatud vahest Aafrika, lk. 33) on siin „uutena“ esinevad kaardid üldiselt samal tasemel kui needki, mis ilmunud ka algkoolide atlases ja selle arvustuse puhul juba ühel või teisel viisil iseloomustatud. Kaardivõrgu kujundamise näited on asjalikud ja oma ülesandeile vastavad. Ainult Merkatori projektsioonil oleks pidanud olema kaardivõrku ennast ka rohkem, kui seda on praegusel kujul.

Mis puutub nimede kirjutamisse, siis on siin sama segadus, millele juhiti tähelepanu algkoolide atlase arvustuses. Kaartide suurema arvu ja nende mitmeaegse koostamise tõttu tundub siin nimede kirjutamise segadus veel suuremgi olevat kui algkoolide atlases. Kõiki neid paralleelseid ei suuda siin loendada. Olgu vaid juhuslikult võetud näide: lk. 32 „Viktooria juga“, „Rhodeesia“, lk. 33, aga „Victoria juga“, „Rodeesia“, või lk. 26 peakaardil „Santiago“, lisakaardil „Santiaago“ jne. jne.

Mis puutub mitmete kaartide allserval toodud statistilistesse andmisse, siis on nende suhtes maksev sama märkus, mis tehtud algkooli atlase arvustuses. Siin tundub mõnede andmete isekeskine võrdlematus (on erinevalt aastailt) vahest veel teravamaltki kui algkoolide atlases.

Kokku võttes peab siiski tähendama, et keskkoolide atlas jätab ühtlasema ja parema teose mulje kui algkoolide atlas. Kui järgnevas trükis olulisemad puudused kõrvaldatakse, võiks saada sellest eeskujulik kooliatlas.

J. Kents.

Prof. Konst. Ramul, Uni ja unenäod. Loomade mõtlemine. *Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. Elav Teadus (nr. 3) nr. 27 Tartus, 1934. Hind üks kroon.*

Alles mineval aastal pani prof. K. R. meie psühholoogilisele kirjandusele esimese aluspalgi oma „P s ü h h o o l o o g i a“ I ja II v. näol, mis ühtlasi oma sisuväärtuselt uususet ja kerge loetavusega ületas kõik meil seni ilmunud koolipsühholoogiad — tõlkekirjanduse. Nüüd on sama autor jätkanud oma tööd eesti omakeelse psühholoogilise kirjanduse rajamise alal ja andnud eelmisele lisaks teose, mis käsitab kaht kõige elulisemat ja huvitavamat probleemi selle teaduse alal: uni ja unenäod, loomade mõtlemine.

Esimene neist pani inimese juba kauges minevikus mõtlema temast väljaspool olevatele nähtamatutele jõududele — mittemaisele olemisele. — Hing, vaim, jumal, saatus ja tulevane elu. Salapärasuse loori näeb une ja unenäo

ümber veel praegugi, isegi haritud seltskond, rääkimata massist. Kes ei tahaks selle nähtuse üle teadlikumale seisukohale jõuda?

Lgp. prof. asub vaatlema und ja unenägusid tänapäeva moodsa eksperimentaalpsühholoogia seisukohalt ja seepärast võib olla jahmatab nii mõnigi lugeja juba esimesel leheküljel, kui ta ei leia sealt, mis tähendab näha unes *angerjat* või *ahvenat*, vaid loeb, mis on uni vaadelduna psühhofüsioloogiliselt ja bioloogiliselt seisukohalt. Vaatamata sellele ei saa isegi see jahmunud angerja otsija raamatut käest panna, kuna autor viib ta teaduslikkusele vaatamata väga huvitavate unenägude juurde. (Tartu prof. V. Andersoni unenägu jt.)

Põimides unenägude uurimise tehnilise külje protokollitud unenägudega tegelikust elust, viib autor lugeja tahtmatult eksperimentaalpsühholoogilise uurimuse olemuse mõistmisele. — Milliseid kaudseid teid peab uurija käima, et üht nähtust teaduslikult seletada ja mõista!

Vaadeldav teos, oma näidetega tegelikust elust, vabastab nii mõnegi lugeja hirmust, millist see võib olla nii mõnegi oma unenäo juures elas üle. Lugesed, kuidas kõrget ametit pidav jurist unes dokumente võltsib, kuidas väeste laste eest hoolitsev daam unes lapse lõvipuuri pistab jne., lohutub nii mõnigi lugeja, kes oma unenägudest järeldas oma sisemise olemuse roojust. Nii mõnigi lugeja, kes oma unenäole — palja jalu käimisest, tuules ja tormis olemisest, otsis seletust ja veenduse, et tuleb elus midagi õige kohutavat ja halba — lohutub, kui teab, et unenäod on seoses meelteärritustega, kui teab, et hirmutava unenäo põhjus võis lihtsalt seista vaiba mahalibisemises.

Lgp. autor juhib tähelepanu kõigile unenägude tekkimist seletavaile teooriale, mille aluseks: kehalsed protsessid, assotsiatsioonid, tundmused ja soovid. Kõigi nende teooriate kohta on toodud näiteid unenägudest, kas autori omast elust või vastavast kirjandusest.

Täiesti põhjendatult peatub K. R. pikemalt Freud'i unenägude teorial. Freud'i vastu on viimasel ajal meie seltskonnas üldist huvi märgata. Kes ei taha teada, kuidas seletab ta unenägusid? Pealegi on Freud'i teooria, vaatamata, et mõni seletus tundub kahtlasena, ometi üks neist, mis tungib hingeelu sügavamatesse kambritesse.

„Une ja unenäod“ lõpetab autor peatükiga „Unenäod ja tulevik“. Selle peatüki lõpetades on lugejal selge pilt, mida arvata „Kaldea tarkade“ unenäoseletajaist, ning nii mõnigi lugeja hakkab unenäo põhjusi otsima ligemalt, mõtlema ta jumala sõrmele.

Aga ka loomade mõtlemine on juba hallist minevikust peale inimeses huvi äratanud. Loomadele on omistatud inimese vaimlisi võimeid — isegi suuremaid kui inimesel. Kavalat inimest võrreldakse rebasega. „Kalevipojas“ on siil kangelasest targem. Iseäranis targaks peetakse lindusid. Veel tänapäevgi leidub inimesi, kes sooviksid õppida lindude keelt, et maailma kõige viimaste teadmuste üle selgusele jõuda, et õnne kivi omandada.

Loomade antropomorfismis on tänapäeval koguni nii kaugele mindud, et mitte päris põhjusest pole etteheited, kus antakse mõista, et loomade eest hoolitsetakse rohkem kui inimese eest.

„Loomade mõtlemine“ seletab, mil määral võib loomas näha inimesele omaseid vaimlisi võimeid. (Mõtlemist ei saa vaadelda iseseisvalt, puudutamata teisi temaga seoses olevaid vaimlisi võimeid — hingeelu nähtusi.) Seega on ka see küsimus une ja unenägude kõrval sama akuutne ja kõige laiemaid hulki paeluv.

Tähelepanu juhtinud sellele, mida tuleb mõista mõtlemise all üldse, autor seisab „Loomade hingeelu uurimine“ annab olulised juhtnöörid, millest tuleb pidada kinni loomade tegevuste psüh. seletamisel. — 1) Mitte seletada looma tegevust mõne kõrgema funktsiooniga, kui seda saab seletada mõne alama funktsiooniga. 2) On tarvis looma üksiku tegevuse seletamisel tunda looma loomulikku eluviisi. 3) On tarvis looma üksiku tegevuse seletamisel tunda looma minevikku.

Autorile peab ütleva tänu nende juhtnööride toomise ja selge seletamise eest, kuna just nende põhimõtete silmast laskmisele järgneki hädaoht langetada loomade hingeelu seletamisel antropomorfismi ohvriks, nagu see igapäevases elus sünnib.

Edasi vaatleb autor teisi loomade psüühilisi protsesse, mis on iga mõtlemistegevuse eeldusiks: — Tähelepanu, mälu, abstraktsioon; arvud, keel; relatsioonid, ja üldistamine. Selles osas on toodud rida huvitavaid katseid, mis võetud ette šimpanside hobuste, koerte, kasside, rottide ja kanadega. Erilist tähelepanu väärivad siin Katzi ja Révész'i katsed kanadega ning kuulsaima loomapsühholoogi Köheleri katsed šimpansidega.

Kuidas loomad tegelikult tulevad toime konkreetsete mõtlemisülesannetega, vaatleb autor õppimise all, juhtides tähelepanu inimese ja loomade õppimise erinevusele. Väga huvitava ptk, moodustab Intelligentsi katsumised, kus selgitatakse loomade kohanemist uutele elutingimustele või loomade intelligentsi. Selles osas on toodud terve rida väga hästi valitud illustratsioone loomadest, kes „asjatundliku näoga“ lahendavad „rasket“ probleemi — kuidas saada kätte kõrgele pandud toitu jne.

Lõpuks peatub autor „mõtlejate“ loomade juures, kes omal ajal oma tarkuse poolest laialist tähelepanu äratanud. Ülearune on siin märkida, milise huviga lugeja jälgib näiteid arvutajatest ja rääkijatest loomadest.

Tulemusega, milleni lgp. prof. jõuab loomade mõtlemise suhtes, peaks küll igaüks tutvuma, kes tahab mõista neid kõnes vaikivaid hingi, kellega tal igapäev kokkupuutumist.

Mis üldiselt tervesse teosesse puutub, siis on see väärtuslikuks lisaks sama autori poolt ülalmainitud psühholoogiale, mis mõeldud keskkooliõpilastele ja õpetajakutset taotlejatele üliõpilastele.

Andres Päril.

Kroonika.

Keskkooli reform.

K. a. 24. aprillil E. Õ. Liidu sekretariaat saatis hra Riigivanema juurde delegatsiooni — hrad Veiderman, Martinson ja Kents —, kes esitas hra Riigivanemale märgukirja ja suuliselt rõhutas keskkooli reformi rutulise läbiviimise hädaohklikkust.

Hra Riigivanem põhjendas reformi hädatarvilikkust majanduslikel kaalutlusil, kuna hariduse alal paratamatult peavad tulema suuremad kokkutõmbamised ning kärpimised. Delegatsiooni liikmed tähendasid selle peale, et kui riiklikel kaalutlusil on hädatarvilikud suured kokkutõmbamised hariduse alal, siis ei saa ju selle vastu vaielda, kuid küsitav on, kas kavatsetav keskkooli reform annab suurt kokkuvõidu riigi eelarves. Kui kooli reformida, siis tuleks seda põhjalikult kaaluda eriliselt moodustatud toimkonnas, kuhu peale ametlikkude esinduste kuuluksid ka organisatsioonide esindajad, kes on küsimusest huvitatud pedagoogiliselt ja majanduslikult. Hra Riigivanem lubas esitada Õpetajate Liidu seisukohad kaalumiseks Vabariigi Valitsusele.

6. mail E. Õ. Liidu juhatus koosolekul hrad Veiderman ja Martinson informeerisid koosolekut delegatsiooni käigust. Otsustati saata hra Riigivanemale uus alljärgnev märgukiri:

„Eesti Õpetajate Liidu juhatus, milles esindajaid suurematest linnadest ja maalt, arutas oma koosolekul 6. skp. muu hulgas keskkooli reformimise kava ja, olles juhitud kindlast tahtest kaasa aidata meie kooliasjanduse otsarbekohasele ja meie rahva majanduslikule kandevõimele vastavale arenemisele, otsustas pöörduda Teie poole, härra Riigivanem, järgmise palvega.

Juhatus ühineb täiesti nende seisukohtadega, mis leidsid väljenduse E. Õ. Liidu kirjas Teile 24. aprillist s. a. ja rõhutab eriti seda, et senise 15 a.

kestel väljakujunenud koolisüsteemi asendamine uuega ei tohiks sündida põhjalikumate ja mitmekülgsemate kaalumisteta ja et uue süsteemi väljatöötamisel peab ära kuulutama kõigi asjast huvitatute ja asjatundjate ringkondade arvamusi. Eluliselt on huvitatud reformist E. Ö. Liit, millisesse organisatsiooni on koondunud üle maa koolitegelased ja seltskonnategelased, kelle arvamused ja kogemused ei tohiks olla tähtsuseta ses küsimuses. Väga kasulikuks võiks osutada edasi Tartu ülikooli osavõtt, samuti omavalitsuste esindajate juurdetõmbamine. Eriti just küsimuse majandusliku külje arutamisel oleks omavalitsuste osavõtt kasulik.

Juhatusel puudub võimalus peatuda lähemalt kavatsetava reformi sisu juures, sest eelnõuga tutvumiseks polnud juhatusel võimalust. Juhatus on seega sunnitud piirduma vaid andmetega, mis ilmunud ajakirjanduses, millised andmed iseenesest katkendlikud, juhulised ja vahest ka ebatäpsed. Siiski nendegi andmete alusel peab juhatus end kohustatuks osutama mõnele puudusele kavatsetavas reformis.

Nii peab märkima, et kavatsetav koolireform osutub suureks takistuseks maa andekamaile õpilasile hariduse jätkamisel, kuna maa-algkooli kursuse lõpetajaile keskkooli pääsemine muutub äärmiselt raskeks, kui mitte võimatuks, sest keskkooli vastav klass on täidetud keskkooli alamatest klassidest tulnud õpilastega. Algkooli IV kl. lõpetaja on alles laps ja tema kodust eemaldamine mõjub kasvatuslikult halvasti, jättes lapse eluvõraks.

Teiseks suureks paheks oleks see, et kavatsetava koolireformi teostamisel on oodata jõukamasse kihti kuuluvate laste lahkumist algkoolist ja astumist keskkooli, nii et algkool kujuneb kehvema kihi ja keskkool — jõukama kihi kooliks. Niisugune koolide jagunemine kihtide järele on täiesti soovimata, süvendab kunstlikult klassivahesid ja mõjub takistavalt riikliku meelsuse ja ühistunde arenemisele õpilastes. Peab märkima ka seda, et kui keskkooli esimene kontsentri (I—III kl.) on vaid ettevalmistuseks keskkooli kõrgemale astmele, siis ei saa ta kuidagi olla kõlblik ettevalmistuseks elluastujaile.

Osutub petlikuks lootus, et kavatsetav reform võimaldab suuremat kokkuhoidu riigi eelarves, sest klassikomplektide vähenemist pole mitte oodata seni, kui pole väiksemaks jäänud õpilaste üldarv. Klassikomplektide kokkutõmbamisest maal ei saa praegu enam kõnet olla.

Selle eelnõu täieline hinnang pole võimalik, sest seda eelnõu juhatusel kahjuks kasutada ei ole, nagu öeldud. Kuid puudutatudki küsimused on küllalt suure riikliku ulatusega, et õigustada nõuet eelnõu põhjaliku ja mitmekülgse arutamise järel.

E. Ö. Liidu juhatus tunneb end olevat kohustatud seepärast juhtima Teie tähelepanu, härra Riigivanem, osutatud asjaoludele ja paluma Teid võimaldada kavatsetava reformi arutamist laiemal alusel ja seniks edasi lükata reformi teostamine dekreediga.“

Kooli reformi vastu on mujaltki saadetud märgukirju. Ometi on riiklikust seisukohast tarvilikuks peetud reform dekreedid korras läbi viia. Reformi tähtsamad põhijooned oleksid:

1. Algkoolis maksab koolisundus ainult 14 aasta vanuseni (senise 16 a. asemel).
2. Sunduslik võõrkeelte õpetamine algkoolis langeb välja.
3. Senine keskkool muutub kaheastmeliseks: 5 aasta kursusega keskkool + 3 aasta kursusega gümnaasium.
4. Keskkool baseerub 4-aastaselt algkoolil (senise 6-aastase asemel).
5. Õppimise aeg algkoolist ülikoolini kestab normaalselt 12 aastat (senise 11 a. asemel).
6. Gümnaasiumid on ainult kahetüübilised: humanitaar- ja reaalgümnaasiumid. Praeguste kommertsgümnaasiumide asemele on kavatsus asutada kaubanduslikud keskkoolid, mis ülikooli astumise puhul võimaldaksid pääsu vaid majandusteaduskonda. Maakeskkoolidele on võimalus peale ehi-

tada erihuvilisi gümnaasiume, kust oleks pääs ülikooli põllumajandusteaduskonda.

7. Võõrkeeltena õpetatakse keskkoolis inglise, praetsuse, saksa või vene keelt.

8. Keelte järjekorra avalikus keskkoolis kinnitab Riigivanem.

9. Riigivanema otsusel võib õpetada mõnda õppeainet keskkoolis ka esimeses võõrkeeles.

10. Keskkoolide kui ka nende klasside avamine ning sulgemine toimub Riigivanema otsuse põhjal.

Mis puutub majanduslikku kokkuhoidu keskkooli reformi alal, siis seda igatahes lähemal ajal oodata ei ole.

E. Õ. Liidu asemikkudekogu koosolek

peetakse 16. juunil s. a. kell 10 Tallinnas tütarl. kommertsgümnaasiumi ruumes. Päevakorras on peale muu ka E. Õ. Liidu põhikirja muutmine. Koosolekust võtavad sõnaõigusega osa ka EKESKO, koolinõunikud, täienduskoolide, lasteaednikkude ühingute esindajad.

Kooliuuenduslaste päevad

peetakse E. Õ. Liidu pedagoogilise toimkonna korraldusel 18., 19., 20. ja 21. augustil Tallinnas. Päevade töökava:

I. Üldisi ettekandeid.

1. Kooliuuendustöö sihtidest tänapäeval.
2. Koolikorralduse probleeme välismail ja Eestis.
3. Kool ja ühiskond.

II. Kasvatustlike probleeme.

4. Rahvuslikust kasvatusel.
5. Raskestikasvatatavad lapsed.

III. Meetoodilisi probleeme kooliuuendustöös.

6. Kuidas töötada üldõpetuse põhimõttel.
7. Individuaalse tööviisi rakendusest.
8. Uusi teid lauluõpetuses.
9. Õppetöö korraldusest 1. õppeaastaga esimesil töönädalail.

Tähtsamate küsimuste selgitamiseks moodustatakse töörühmad. Päevade kestel korraldatakse ka ettekannetega seotud õpilastööde näitus. Kulude katteks maksavad osavõtjad 1 krooni.

5. koduse kasvatus kongress toimub 1935. a. augustikuul Brüsselis.

Brüsselis kavatakse ühel ajal seal korraldatava ülemaailmalise näitusega pidada ka koduse kasvatus kongress, mille päevakorras seisavad lapse iseloomu arendamise küsimused eelkooliaegses kasvatuses, algkoolis, keskkoolis ja kõrgemates õppeastutistes, kasvatusküsimuste populariseerimine vanemate hulgas, perekonna elamistingimuste tõstmise võimalused ja m. kodusesse kasvatusse puutuvaid küsimusi. Kongressiga koos kavatakse korraldada ka ainekohased näitused, millised võiksid olla paigutatud üldisest näitusest osavõtjate rahvuslikkudesse paviljonidesse.

Välismaalt.

JIYU GAKUEN.¹

„Vabaduse kool“ —ainulaadne moodne tütarlastekool Jaapanis.

(järg).

Jiyu Gakuen'is ei karista õpetajad õpilasi, samuti ei jäeta õpilasi istuma. Perekonna- ja klassijuhid panevad maksma kõik oma auahnuse, et neile alluvad õpilased käituksid eeskujulikult, töötaksid ja püüaksid edasi kogu jõuga. Kuna vali vastuvõtuksam enne keskkooli astumist annab kaunis kindla tagatise vastuvõetud õpilaste andekusest, ei tekita tähtsamad õppeained õpilastele hiljem suuremaid raskusi, mis võiksid takistada kogu klassi edasijõudmises. Mõne nõrgema ala hindamisel püütakse arvestada õpilase andekust teisel alal. Ühiselu põhjeb vastastikusel lugupidamisel ja armastusel. Ka teistes Jaapani koolides saab õpetajaile osaks nende õpilaste lugupidamine ja kaua peale kooli lõpetamist kestev tänutunne, nii nagu see iseloomulik on vanas vaimus kasvatatud jaapanlastele. Kuid siiski on õpetajate ja õpilaste vahel neis kõige tabavamalt iseloomustatud hiina päritolu jaapani vanasõnaga: „Jää seitsme jala kaugusele oma õpetajast ja ära astu mitte tema varju peale“, see tähendab et hoia end alati lugupidamist näitavas kauguses.

Õpilaskonda juhib toimkond, mille 30 liiget valitakse kaheks kuuks ja mida tegevusaja lõpul asendab täiesti uue koosseisuga toimkond. Endisi liikmeid ei valita tagasi sellepärast, et igale õpilasele tahetakse võimalust anda toimkonnas tegev olla. Toimkonna juhatus, mis koosneb eesistujast (viimase klassi õpilane) ja kahest asetäitjast (üks õpilane eelviimasest ja teine — sellele järgnevalt klassist) valitakse kõigi õpilaste poolt valimisedelitel abil pärast seda, kui kandidaadid on esinenud lühikeste kõnedega; nad pühitsetakse ametisse lühikese piduliku tseremoniaga.

Korra alatoimkond on vastutav koolimaja ja aia korrashoiu eest, mille puhastamine ja korrashoid on mitte eri teenijaskonna, nagu see teistes koolides tavaline, vaid õpilaste endi hooleks.

Toitlustoimkonna ülesandeks on õpetajate ja õpilaste ühisesse lõunasse puutuvate küsimuste läbiarutamine, näiteks toiduainete sisseost Jiyu Gakueni tarvitajateühisusest, söögikaardi koostamine, mille järgi alamkeskkooli ja ettevalmistusklassi õpilased iga päev vaheldamisi toite jaapani-hiina või euroopa ja ameerika retseptide järgi valmistavad, edasi valmistamiskulude ja tarvitatud toiduainete toitlusväärtuse arvestamine ja tarvitada võetud toiduainete otstarbekohase kasutamise üle valvamine.

Majandustoimkond vastutab igapäevaste kooliväljaminekute eest, kasse-rib kooliraha (10 jeeni — umbes 25 kr. kuus, mis võrreldes teiste koolidega on kallid) ja lõunastamise maksu (7 jeeni kuus), peab raamatupidamist sissetulekute ja väljaminekute üle, mille kava ülemkeskkooli teine klass välja töötab.

Teiste alatoimkondade ülesanded vastavad nende nimetustele.

Üksikute toimkondade kindlakskujunenud kohustustele tulevad lisaks veel erilised ülesanded, nagu ettevalmistused ekskursioonideks, laagriteks, näitusteks, kontsertideks, näidendite ettekanneteks jne., kusjuures neile vahel erilised toimkonnad abiks valitakse, nii et toimkonna liikmed oma ameti ajal end organiseerimises, teatud töökavade läbiviimises, uutes ülesannetes harjutavad ja pärast oma ametiaega osutavad suuremat iseseisvust ja kindlust kui varem.

Toimkonna liikmete ülesandeks on ka kooli külalisi vastu võtta ja juhtida, Jiyu Gakueni elu ja töö üle jaapani või inglise keeles seletust ja soovitud teateid anda, mis annab hea võimaluse harjutada end kindlas esinemises

¹ Loe: *dziju gakuen*.

ja saada üle jaapani tütarlastele omastest kartusest võõraste ees. Jiyu Gakuen'is käib külastajaid võrdlemisi sagedasti, muu hulgas asjast huvitatud isikuid jaapani pedagoogilistest ringkondadest, ilmareisijaid, üliõpilaste delegatsioonid ja läbisõidul olevaid Ameerika ja Hiina kõrgemaid isikuid, ka sakslasi külastab kooli, nõnda näiteks naislendur Marga v. Etzdorf, kelle 11-ne päevane lend Berliinist Tokiosse vaimustas kõiki naiste edusamme innukalt jälgivaid Jiyu Gakuen'i õpilasi ja kellele tema edasilennu puhul korraldati 30 koolisaadiku poolt väike ovatsioon.

Päeva jaotus Jiyu Gakuen'is on järgmine: vara hommikul kell 6.45 ilmuvad kaks selleks päevaks määratud toimkonna liiget nende eelkäijate poolt eelmisel õhtul suletud koolimaja ja aia väravat avama. Kuni kell 7.30 koguvad kõik õpilased, ja siis algavad „ajajuhi“ kella-helistamise järgi 50 valgete põlledega õpilast klassiruumide, aula ja käikude puhastamist, ehituste ees olevate kiviteede pühkimist ja aia rehitsemist. Kahekümne minuti jooksul, mille kestel puhastamistöödest mitteosavõtjad õpilased oma soovi kohaselt spordi või vestlemisega aja mööda saavad, on kool puhas ja kõik õpilased teevad kaasõpilaste komando järgi võimlemisharjutusi taani meetodi (Niels Buck) järgi. „Tööjuht“ esitab oma aruande ja siis lähevad kõik õpilased kaasõpilase poolt klaveril mängitud marsihelide saatel oma töö juurde.

Eristel rõhku pannakse Jiyu Gakuen'is täpsusele, õigele ajaajautusele ja korrapärasusele. Et korrapärast kooliskäimist edendada — keskmine jaapanlane kaldub kergesti vähematki isiklikku terviseriket või oma perekonnaliikmete haigust oma kohustustest keeldumise põhjuseks kasutama —, korraldatakse iga kuu, iga semestri ja iga aasta lõpul kooli aulas auvaldused neile õpilastele, kes korrapärase kooliskäimise ja hea tervisega silma paistavad. Need, kes terve aasta jooksul hea tervisega juures ilma puudumiseta ja hiljaksjäämiseta koolis käinud — saavad uhkuse ja rõõmuga väikesed ilusad mälestusmärgid.

Jiyu Gakuen'i õppekava on üldiselt samasugune kui riiklikkudes koolides, kuid õppemeetod erineb täiesti teiste koolide omast. Õppejõududele on suurem liikumisvabadus jäetud. Ei minda mitte kavatsevatki edasi, vaid õpetus on suurel määral oleviku ja käesoleva päeva nõuetest. Kui mõni aktuaalne päevasündmus, nagu näiteks Hispaania revolutsioon, zeppelin rekordlend, Venemaa viisaastak, India sisemised võitlused, Hitleri-liikumine jne., või mõni palju kõneall olnud leiutus, nagu televisioon, või mõni uus kirjanduslik teos õpilastele huvi äratab, siis lähevad õpetajad ja õpilased innuga sellele alale üle. Täpset õppekava ei ole läbi viidud, sest et kooli siht ei ole anda oma õpilastele kindlakujulisi ja kindlaks määratud teadmisi; ta ei taha olla mingi ettevalmistusasutis haritud kutseile, mis oleks seotud teistes õpetus- ja kasvatusasutistesse vastuvõttueksamite nõudmistega, vaid noori tütarlapsi tahetakse karastada ja teadlikult olevikus elama õpetada; nad peavad õppima seda, mida nad näevad, kuulevad ja loevad; neilt nõutakse mitte passiivset omakäivõtmist, vaid kõige suhtes oma seisukoha võtmist ja selle kasutamist iseenda ja kaasinimeste kasuks ja edaspidiste õpingute eelastmeks.

Kooli õpetajakond koosneb tunnustatud headest pedagoogidest ja eriteadlastest. Mõned neist on välismaal õppinud: filosoofia õpetaja on Berliinis omandanud doktorikraadi, pedagoogika õpetaja on teinud võrdlevaid uurimusi Saksamaal ja Nõukogude Venemaal, teised õppejõud on enamikus Ameerikas õppinud. Ka välismaalased on õppejõududeks, eriti inglise keele ja rütmilise võimlemise alal. Õpetust kunsti ja kunstikäsitöö alal annavad seitse nimekat kunstnikku; koori- ja soololaulu õpetamine on kolme tuntud muusikakunstniku hooleks.

Õppetöö kestab kella 9—12-ni ja 1.30—2.50-ni, kolmes 80-minutilise ajaüksuses. Esimese ja teise tunni vahel on 20-minutiline vaheaeg, mil õpilased jalutavad aias. Kell 12.15 on õpetajate ja õpilaste ühine lõunasöök, mil eelkäiva palve järel õpilased vabalt vestlevad ja rõõmsalt naeravad. Söömise lõpetanud, annab üks erilaua juures istuvatest klassijuhitidest lühi-

kese ülevaate lõunasöögi valmistamisest, hinnast ja toitlusväärtusest, teine loeb ajalehest mõned artiklid ette, mis õpilasi võiksid huvitada.

Lõunasöögi järel puhastab osa õpilasi söögisaali, käigud ja klassiruumid, käesoleva päeva köögi korrapidajad puhastavad söögiriistad ja seavad köögi korda, teised õpilased tegelevad oma soovi kohaselt kuni pealelõunase tunni, mis on pühendatud peamiselt muusikale, võimlemisele ja käsitööle. Laupäeval ei ole peale lõunat tundi, nii et õpilastel nädala jooksul on 17 töötundi (igauks 80 minutit).

Vähe enne kella kolme heliseb kell koolitöö lõpetamiseks, ja õpilased lahkuvad koolist, kaasa viies sisseoste kooli tarvitajateühingust (kus hulgas muuseumi on ka toiduaineid koju emale); lühikese nõupidamise järel lahkub koolist ka toimkond ja kaks ses suhtes vastutavat toimkonna liiget lukustavad koolimaja ukсед ja väravad.

Igal klassil on kaks tundi nädalas proua Hani juures, mis vastavad teiste koolide eetikatumundidele (eetikatumundid on usuõpetuse asemel), kuid siiski on neil teine ilme. Üks tund on vaidlustund ja teine lugemistund. Esimene tund on pühendatud vabale kõnelusele selle üle, mis õpilasi on puudutanud. Proua Hani laseb õpilasi vabalt enda ja teiste iseloomu omadusi ja mõtteilma kritiseerida ja vastastikku nõu anda. Lugemistunnis loetakse peasjalikult välismaa kirjanduse meisterteoseid jaapanikeelses tõlkes, nagu näiteks Shakespeare'i ja Ibsen'i draamasid, Schiller'i „Orleani neitsit“, mis ükskord isegi lavastati, Goethe „Fausti“, Dostojevski „Vennad Karamasovid“, Schmidt-Bonni „Emake maantee“ jne. Kõnesoleva teose lõpetamisele järgneb ühine teoses käsitletud iseloomude arvustus, kusjuures mõnd neist võrreldakse noorte lugejate ja tuntud isikute omadega.

Inglise keele õpetus, millele kõikides klassides pearõhk pannakse, on nii korraldatud, et grammatikat ei õpetata erilistes grammatikatundides, vaid praktilise eeskuju abil — vestlemise, lugemise ja kirjutamise juures, vastandina teistele koolidele, kus grammatikale ja tõlgetele pannakse pearõhk. Inglisekeelsete raamatute lugemine Jiyu Gakuen'is on algusest peale korraldatud nii, et mitte sõna-sõnalt ei tõlgita, mis kergesti võõrkeelse lektüüri lugemise huvi vähendab, vaid loetud materjali mõtet jaapani keeles seletatakse või lihtsate lausetega inglise keeles ümber jutustatakse, tähtsamaid sõnu sõnaraamatust järele vaadates.

Õpilasi püütakse kõige laialdasemal määral õpetada inglise keelt praktiliselt tarvitama. Teine ülem-astme klass annab iga nädal välja nelja-trükipoognalist nädala-ajakirja, mis sisaldab ingliskeelseid artikleid koolisõndmuste ning õpilaste töö kohta ja huvitavaid väljavõtteid inglise ajakirjadest. (Selle kõrval annavad õpilased välja igal nädalal mahukat jaapanikeelset ajakirja). Vahetevahel korraldatakse ingliskeelseid teatrietendusi, millistest „Hamlet'i“ ettekanne oli kõige suurepärasem. Kestavad proovid ja töö (umbes 100 kostüümi ja kulissid valmistati viimseini õpilaste eneste poolt inglise eeskujude järgi) tasuti kolme etenduse rikkaliku külastajate arvu poolt ja 1250 külastajat andsid sissetuleku, mis etenduste otstarbe — tarvitajateühingu asutamise — üle igasuguste lootuste täitis.

Tarvitajateühingu asutamine oli õpilaste soov, kes tahtsid omi teoreetilisi teadmisi rahvamajanduse alalt praktiliselt kasutada ja täiendada. Müümine toimus alul kooli koridorides, kuid nüüd on ühingul puhtakasu arvel ehitatud maja, kus müüakse mitte ainult koolitarbeid ja käsitöömaterjali, vaid ka kõike seda, mis õpilane või ema kodus majapidamise juures tarvitab, nagu riiet, riietumisartikleid, raamatuid, pilte, toiduaineid jne.

Läinud aastal korraldasid õpilased rahvamajandusõpetusest saadud andmetel nn. „ratsionaliseerimisnäituse“, mille abil nad tahtsid publikule näidata, kuid võrd lihtsamaks ja ratsionaalsemaks elu võib mõnes suhtes muuta. Muuseum näidati eeskujulikke tube ja kortereid, mitmesugust otstarvet täitvat mööblit, üsna odavat kastidest ise valmistatud korteri sisustust, nelja-korterilisi tuleviku elamute plaane neljale perekonnale ühise köögi, söögitoa, mängutoa ja aiaga, mis on mõeldud perekondadele, mille maja-

emad kunsti, kirjanduse, hoolekande või teaduse alal töötavad või väljapool kodu ametis käivad ja kes nõnda korda mööda keeta ja laste järele vaadata saaksid. Praktiliste eeskujude ja rikkaliku tabelmaterjali abil püüti selgeks teha, kuivõrd üleauruselt palju keskmine jaapanlanna saab riietusest igapäevaseks ja pidulikuks tarvitamiseks kaasavarana (50—100 kimonod, 30—60 siidvööd jne.), mille väärtus ulatub mitmesaja kroonini ja mida aasta jooksul üldse mitte või väga harva tarvitatakse, mis aga palju hoolt nõuavad, ja kuivõrd euroopa riietus, millest ei tehta suuri tagavarasid, on odavam. Praktilise eeskuju kohaselt olid laste ja imikute toitlustamissoodused illustreeritud vastavate vanadusastmete järgi. Tabelid näitasid vastavat vitamiinide hulka jne. Kõõgiriistade ja sööginõude jaoks olid tehtud uuendus-ettepanekud, mis tähtsad on eriti selle tõttu, et Jaapanis seni iga üksiku toidu jaoks on erilised vanaaegsed ettekirjutatud nõude vormid; selle tagajärjel võtavad jaapanlased omi külalisi peamiselt restoranides vastu, mis enamasti teatud toitude peale spetsialiseeruvad. Paljud tabelid andsid ülevaate tööliste, käsitöölise, ametnikkude jne. teenistusküsimustest, laste hariduskuludest kooli algusest kuni lõpuni jne.

Nagu kõigi ettevõtete, nii ka selle näituse jaoks valmistasid õpilased ise kõik tarviminevad asjad, isegi elamute ja korterite moodse mööbli ja lauanoode kavandid.

Loodusõpetus on olenev elu igapäevastest nõuetest. Nii näiteks õpivad keskkooli alamate klasside õpilased seemi kasvatama, raadioaparate ehitama, periskoope valmistama, jälgivad tähetornis tähekoosid jne. Vahepeaval korraldatakse õpikäike šokolaadi-, konservi-, termomeetrite, kellade, autode ja paberivabrikutesse.

Kuna õpilastele algkooli lõpetamise järel Jaapani ja Hiina ajalugu tutvav on, ei korrata Jiyu Gakuen'i keskkoolis Jaapani ja Hiina ajalugu ega õpita välismaade ajalugu juurde kronoloogilises järjekorras, vaid üksikute maade ajaloolised sündmused viiakse ühendusse teiste maade ja hilisemate sündmustega. Näidete abil püütakse õpilastele näidata, et maailma sündmused ei ole juhulised, vaid looduslikult tingitud ja samm-sammult arenevad, et kõik ajaloo järgud ajalooliselt evivad mitte ainult nn. igavikuväärtust, vaid ka silmapilguväärtust.

Viendas keskkooli klassis valgustatakse varade valmistamist, kaubandust ja ühiskondlikku elu ajalooliselt seisukohalt ja loetakse seejuures jaapani teosed nagu „Linnad ja maad“ ja „Leiutiste ja avastuste ajalugu“. Õppekavas on tähtis koht kunsti- ja kujundamisemele arendamisel, lähtudes seisukohast, et iga inimene evib mõnel alal loovaid võimeid, mis juba väikeses lapses peituvad ja tema juures kerged on äratada, küpsva noorsoo juures aga teiste kooliülesannete tõttu kergesti hooletusse jäävad ja kõngevad.

Koolinäitused annavad kunsti- ja käsitööõpetuse mitmekülgsest tunnistust. Võib näha õpilastööde kõiki astmeid: alamate keskkooli klasside lihtsatest joonistustest kuni vanemate õpilaste talenti-sisaldavate euroopa ja jaapani tehnika järele valmistatud õli- ja akvarellmaalideni, lihtsatest puulõike- ja värvimistöödest, nagu kastikesed, kirjaavajad ja mänguasjad kuni kunstiliselt ilusate mööbliesemeteni, lihtsatest väljaõmblustöödest kuni komplitseeritud kudumis- ja nahatöödeni, portselanimaalimiseni, lihtsatest savivaasidest ja kaussidest kuni vormi- ja väljendusrikaste savibüstideni ja kujudeni.

Nende tööde näitus korraldatakse kord aastas, kusjuures harilikult 90% väljapandud töödest on müüdavad, mille tulu läheb heategevusfondi ja koolihoonete edasiehitamise fondile.

Kuna Jiyu Gakuen'i õpilased kudumistööd eriti armastavad, siis saadeti läinud aastal kaks endist õpilast Jiyu Gakuen'i kulul kaheks aastaks Tšehhoslovakkiasse, et end kudumises täiendada ja oma noorematele sõpradele uusi teid näidata.

Kõigis Jiyu Gakuen'i klassides pannakse erilist rõhku riiete õmblemisele. Jiyu Gakuen'i õpilased ei kannu, nagu teised keskkoolide õpilased, koolivor-

mi; ainult euroopa riietus on ette kirjutatud. Peab tähendama, et suurem hulk õpilasi kooli lõpetamise järel oma emadega võitlevad, et ka edaspidi euroopa riietust kanda võida. Mitte kõik ei suuda seda läbi viia ja võib olla oleks sellest kahjugi, sest rahvarie on eriti pidulikkudel juhtudel kunstiliselt nii ilus ja jaapanlanna kehaehitusele nii omane, et ainult kahetseda võib, et iga aastaga ikka rohkem noori jaapanlannasid euroopa riieetuse omaks võtab, kuigi salata ei saa, et viimane kooli- ja kutsetöös on praktilisem.

Jiyu Gakuen pakub sagedasti võimalusi oma õpilastele ka väljaspool kooliaega sõbralikuks koosviibimiseks; nimetatud olgu muu hulgas laagripäev võimlemisettekanetega, ringmängudega, võistlummängudega, ilutulestikuga jne., väljasõidud, väikesed reisid, neli sünnipäevade pühitsemist aastas, mil juhul neid õpetajaid ja õpilasi, kellel möödunud veerandaastal sünnipäev olnud, koolis austatakse jne. Peale juba nimetatud teatrietenduste korraldatakse vahel ka muusika-õhtuid; Jiyu Gakuen'i koor on nii hästi koolitatud, et ta vahetevahel isegi sümfooniakontsertidel, mille juhataja ka Jiyu Gakuen'is õpetab, esineb.

Vanemate-õhtuid vabaks vestlemiseks korraldatakse järjekindlalt ja neid külastatakse rohkesti. Vahetevahel peetakse tuntud isikute poolt ettekandeid kirjanduse, kunsti, majandusküsimuste, õigusküsimuste ja tervis- hoiu üle.

Ka kooli lõpetamise järel jäävad õpilased südamlikku vahekorda oma kooliga ja eriti oma kooli juhatajaga. Nad aitavad kaasa eriliste ettevõtete eeltöodes, on tegevad tarvitajateühingus ja mõne aasta eest väljaspool Tokiot maale asutatud „Jiyu Gakuen'i asunduses“, mis peab moodustama eeskujuliku väikekodaniku aedlinna alguse. Elamutest asub seal Hani'de uus elumaja ja rändkodu umbes kaheksakümnele väljastpoolt tulnud õpilasele, ning ainult mõned aastad kestnud poiss- ja tütarlaste ühisalgkool. Selle lõpetanud tütarlapsed astuvad hiljem pärast vastuvõtteksami sooritamist eespool kirjeldatud keskkooli, kuna poiste jaoks kavatakse asutada oma keskkool, et ka poeglapsi Jiyu Gakuen'i vaimus kasvatada ja elu vastu karastada. Nn. „asundustöö“ seisab peamiselt hea vahekorra loomises külaelanikkudega ja töökehvadel talvekuudel nende naistele ja tütardele keetmises, õmblemises ja imikute- ning väikelapsekasvatuses õpetuse andmises, suvel aga põllutöö tundidel neid väikeste laste järelevalvamisest ja hoidmisest vabastamises. Siin tegelevad Jiyu Gakuen'i lõpetajad vabatahtlikkude abilistena.

Suur südamest tulev armastus ja poolehoid, sügav lugupidamine ja imetus, mida õpilased proua Hani vastu tunnevad, leidis väljenduse 1932. a. maikuu alul tema Euroopa-reisi puhul suures jumalagajātu saatkonnas, mis koosnes mitte ainult kõigist õpilasist, vaid ka paljudest vanematest. Üle 1000-pealise hulga hurra-hõisete saatel jättis proua Hani mõneks kuuks oma kodumaa maha, et seda Nizzas rahvusvahelisel kasvatusu uueenduse kongressil esindada.

Elisabeth Baueri järgi ajak. „Pädagogisches Zentralblatt“.

INGLISMAALT.

Maakoolide reorganiseerimise katse.

Rahvusvahelise Kasvatusbüroo bülletääni 1933. a. septembrikuu numbris teatatakse, et Ida-Suffolki (Inglismaal) haridusnõukogu on pannud maksma uue süsteemi maakoolides 11—15 a. vanuste laste õpetamise suhtes. Igas kogukonnas on asutatud 56 kohalikku kooli, mis peavad ka sotsiaalses elus juhtivat osa mängima. On ehitatud palju uusi koolimaju, kusjuures suurt rõhku on pandud otstarbekohasusele; on olemas näiteks soojad riiehoiu ruumid, mida ühtlasi saab kasutada märgade riie kuivatamiseks. Kulud ei ole ületanud 33-naela õpilase kohta. Igas koolis on vähemalt 2 praktiliste

tööde saali ja suur köök toiduvalmistamiseks, kuid kokkuhoiu mõttes on loobutud suurtest koosviibimise saalidest.

Erilist rõhku on pandud kooliaedadele; m. s. on ehitatud ruumikad kuurid aiasaaduste ja aiatööriistade tarvis. Huvi keskmeks, millele suundub kogu programm, on koolimaa-alade väärtuse tõstmine.

Sel moel maakooles reorganiseerides loodetakse igapäevast teha ümbruse sotsiaalse elu keskus. Need koolid jätvavad oma rõõmsa energilise ja korraldatud seesmise eluga kõige parema mulje. Sellega püütakse lapsi rohkem ette valmistada maa-elule ja neid hoida ka peale kooli lõpetamist maal, selle asemel, et nad hiljem kaoksid suure linna keerisesse.

Kirjanduse propaganda koolides.

Et tõsta õpilaste huvi kirjanduse vastu, on inglise kirjastused korduvalt korraldanud raamatu-nädalaid lastele. Nüüd on ühel suuremal kirjastusel asutamisel ajakiri, mille otstarbeks on sobivaid raamatuid noorte hulgas propageerida. Selles käsitletakse m. s. raamatute saamislugu, nende sisu, autoreid jne. Ajakiri ilmub hiigelsuures eksemplaride arvus, nii et sellest jätkub kõigile õpilastele.

PRANTSUSMAALT.

Mõra rahvaste sõpruses.

Prantsuse kveekerid asutasid 1932. a. erilise organisatsiooni, et aidata puudustkannatavaid saksa lapsi. Selleks loodi eriline keskkohut Berliinis, kes teatud arvu lapsi ülal pidas. Nüüd on mainitud keskkohut oma tegevuse lõpetanud, kuna on tulnud pöörata peatähelepanu saksa põgenikkude lastele Pariisis, milliseid on üle 1000 ja kes enamuses kannatavad teravat puudust.

BELGIAS.

Koolitüli Belgias.

Belgias teotsevad kõrvuti avalikud ja kiriklikud koolid. Viimasel ajal on õpilaste arv avalikes koolis vähenemas ja kiriklikes kasvamas. See asjaolu ähvardab tuua kooliellu soovimatut pinget, kuna liberaalsed ringkonnad nõuavad kirikukoolide tegevusele piiride panekut. Et seda vältida, on moodustatud parlamentlik komisjon, kuhu kuulub 9 liberaali ja samapalju katooliiklasi (sotsialistid keeldusid sellest osa võtmast). Komisjon kaalub praegu, kuidas koolitüli rahulikul teel lahendada.

Kasvatuslik liikumine Belgia vanglates.

Rahvusvahelise Kasvatusbüroo büllötään toob teateid õige omapärase ajakirja ilmumisest. Nimelt on hakanud Belgias Hoogstraeten'i vanglakool välja andma ajakirja „Les Chânes briséés“, mille sisu noorte vangide endi poolt koostatud. Artiklites püütakse esmajoones valgustada vangide seisukorda, kuid erilisel rõhutatakse tänutunnet nende isikute vastu, kes neile on abiks õige tee leidmisel ja uuteks inimesteks saamisel. See vanglakool töötab juba 12 a. ja tema sihiks on noorte vangide uuesti sissetülitamine ühiskonda. Aluse sellele pani omaaegne kohtuminister Emile Vandervelde 1921. aastal Belgia karistusseaduste reformiga.

Need, keda Hoogstraeten'is kinni hoitakse, peavad järjekorras läbistama neli osakonda (paviljoni) A.B.C.D., selle järele, kuidas nende käitumine on. C. osakonna sihiks on näiteks: „... juhtida õpilast enesevalitsemisele ja enesekontrollile, esiteks individuaalselt, siis kollektiivselt.“ Sel teel püütakse teostada ümberkasvatuse teist faasi, seda, mis järgneb kodusele kasvatusel ja mis peab õpilast ette valmistama enda jõul eluraskustest üle saama ja tarbekorral ka teisi neis raskustes aidata oskama. Selles sotsiaalse elu prak-

tilises koolis valmistatakse ette vabadusele, kusjuures teatud vastutuse juures, mis õpilastel lasub, nad on sunnitud õppima oma ümbruskonnas organiseerima ja juhtima.

Antverpeni kool-koloonia.

Juba 1894. a. asutas Diesterweg-ühing, kuhu kuulub umbes 1300 liiget, peamiselt Antverpeni avalikkude koolide õpetajad, puudustkannatavate laste abistamise fondi, mis sai linnavalitsuse ametliku tunnustuse. Selle fondi arvel peetakse Heide-Calmphout'is ülal kool-kolooniat või nn. vabaõhu-kooli. Kooli maa-ala on 6 hektaari suur; seal on liivane mänguväli, kuusemets, spordiplats, aedvilja aed, 6 magamissaali, 2 haigeteruumi, söögisaal, mängude ja pidude saalid, dušid jne.

Sinna võetakse terveks kooliaastaks täiesti maksuta vastu puudustkannatavaid lapsi avalikkudest koolidest 8 aasta vanusest peale.

Kool-koloonia kursus kestab nagu avalikkudestki algkoolides 6 aastat. Tunnid on, kui ilm vähegi lubab, vabas õhus; pärastlõunane aeg on määratud lugemiseks, laulmiseks, joonistamiseks, käsitööks jne. Õpetajate palga maksab Antverpeni linn. Koolitöö vaheaegadeks saadetakse tervislikult nõrgemad lapsed kosumise otstarbel mere äärde (Blankenberghe'sse), kus koolil on oma suvikodu.

See Antverpeni kool-koloonia on oma 38 a. kestvuse ajal andnud üle 3-me miljoni hinnata lõuna ja oma varju alla võtnud 20 988 last, kes seal on viibinud 1 146 642 päeva.

Koduse kasvatus õppeasutis Brüsselis.

Brüsselis on Püha Maria Õdede kodus asutatud ühe grupi kristlikult mõtleivate kasvatajate poolt eriline koduse kasvatus õppeasutis, mille sihiks on varustada noorsugu kõigi kasvatuslikkude põhimõtetega, mis aitaksid tulevast põlve moraalselt tervendada ja võimaldada tarviduse korral ausalt endale ülalpidamist teenida.

Kool pöörab erilist tähelepanu noortele 15—16-a. tütarlastele, kes algkooli lõpetamise järel tahavad siirduda lastekasvatuse alale. Need tütarlapsed võivad hiljem praktiliselt ja metoodiliselt aidata kodus omi emasid, saada väärtuslikeks kaastööliseks suvikolooniates ja perekonnaemade nõuandjateks ning abilisteks. See ei ole mingi täiendav majapidamine ja lastehoiu kursus, vaid täiesti iseseisev ettevõte, täiesti uue ja täieliku kavaga, mis käsitleb perekonna ning majaema ja hästi ettevalmistatud kasvataja kõiki alasid.

POOLAST.

Poola õpetajate rahvusvahelised suhted.

Poola õpetajate organisatsioonid avaldavad viimasel ajal elavat huvi teiste maade kolleegide vastu. Püütakse arendada õpetajate vahetust teiste maadega ja korraldatakse õpireise välismaale. 1934. a. suvel on kavatsusel säärased reisid Austriasse, Belgiasse, Prantsusmaale ja Šveitsi. Koos prantsuse õpetajatega korraldatakse suvilaager Tatras ja teine samasugune slaavi maade õpetajaile Karpaatides; kolmas suvilaager korraldatakse välismaal teotsevaile poola õpetajaile.

Ühtlane vorm kõigile keskkoolidele.

Poola valitsus on andnud määruse, mille järgi kõik keskkooliõpilased üle riigi peavad kandma ühesugust vormi. Iga kooli erimärk kinnitatakse vaid mütsile.

Raadio õpetajate edasiharimise teenistuses.

Poola õpetajad tarvitavad hea eduga raadiot endi silmaringi laiendamiseks. Saatejaam annab iga nädal kord teateid kodu- ja välismaa koolielust ja toob pedagoogilisi ja didaktilisi ettekandeid.

ÕIENDUS.

K. a. „Kasvatases“ nr. 3 ilmunud Joh. Tavasti artiklis „Jooni puberteedieliste ühiselu“ on eksituse tõttu jäänud 100. lk. märkimata A. Busemanni töö „Pädagogische Milieukunde, Halle 1927“, millest eksitust toimetusele lahkesti vabandada palub. *Toimetus.*

Toimetusele saadetud kirjandus.

A. Perioodilised väljaanded.

1. Kansankoulum Lehti 6, 8, 9, 1934.
2. Virittäjä 2, 1934.
3. Suomen Kasvatus-opillisen Yhdistyksen Aikakauskirja 3—4 ja 5, 1934.
4. Pologne Litteraire 90 ja 91, 1934.
5. Izglitibas Ministrijas Menešraksts 3 ja 4, 1934.
6. Kooliühenduslane 1—6, 1933 ja 1934.
7. Eesti Keel 2 ja 3, 1934.
8. Eesti Kirjandus 3, 4 ja 5, 1934.
9. Ajalooline Ajakiri 1, 1934.
10. Areng 3, 1934.
11. Eesti Noorus 2—5, 1934.
12. Kevadik 2, 1934.
13. TTG 9 ja 10, 1934.
14. Maanoored 4 ja 5, 1934.
15. Muusikaleht 3 ja 4, 1934.
16. Eesti Spordileht 5, 1934.
17. Eesti Statistika 148 ja 149, 1934.
18. Uus Talu 4 ja 5, 1934.
19. Aed 4 ja 5, 1934.
20. Eesti Naine 5, 1934.
21. Kaunis Kodu 5, 1934.

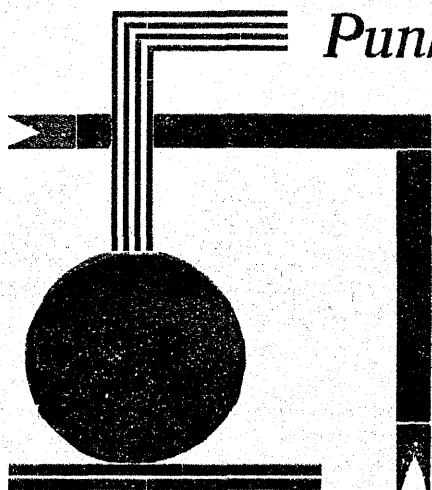
B. Raamatud.

1. V. Koern: **Kaugenägemine, Elav Teadus 29**, Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartu, 1934, hind 1 kroon.
2. H. Tammer, J. Taklaja, A. Elango, O. Urgart: **Eesti kroonika 1933, Elav Teadus 28**, Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartu, 1934, h. 1 kr.
3. Ella Treffner: **Lapse mäng ja mänguasjad**, Eesti Karskusliidu Kodukasvatustoimkonna väljaanne ja kirjastus, Tartu, 1934, hind 10 sn.
4. **Üleriiklikud võimlemise- ja spordimängud 1934 15. 16. 17. juunil Tallinnas**. Toimetanud Ernst Idla. Eesti Spordi Keskliidu kirjastus, Tallinn, 1934.
5. **Üleriiklikkude võimlemise- ja spordimängude saatemuusika**, klaverile seadnud Leida Idla, E. Spordi Keskliidu kirjastus, Tallinn, 1934.
6. J. Port ja G. Pöldmann: **Kodu- ja kooliaed**, „Looduse“ kirjastus, Tartu, 1934, hind 4 kr. 80 s.
7. K. Kirss, A. Lilberg, J. Port, Ed. Tasa: **Kevadine looduse ärkamine**, „Looduse“ kirjastus, Tartu, 1934, hind 1 kr. 75 s.

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Väike Roosikrantsi 3, kõnetr. 462-56. Tellimishind: ühes kaasandega — aastas 4 krooni, ilma kaasandeta — aastas

Kr. 3.50, poolaastas Kr. 1.75, üksiknumber 50 senti.

Vastutav toimetaja: *Ernst Martinson*. Väljaandja: *Eesti Õpetajate Liit*. Kirjast. o.-ü. „Täht“ trükikoda, V. Pärnu mnt. 31. 1934.

Punkt, mille ümber kõik keerleb,

on hind riietusküsimuse juures,
seepärast ainult omamaa kaup!

Tarvita

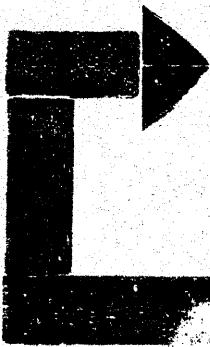
kodumaa riiet,
mis odav ja hea.

A|S.

„Kreenbalt“

Järgm. kodumaa Tekstiilvabrikute
müügikeskkoht ja pealadu:

- Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabriku A|S.
- Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O|Ü.
- Sindi Tekstiilvabrikute Ühisus, end. Vöhrmann & Poeg.
- Eesti Niidi Vabriku Ühisus.

Kõik koolitarbed

tellige

K.k-ü. „Töökoolist“

Tallinn,
V. Roosikrantsi 3